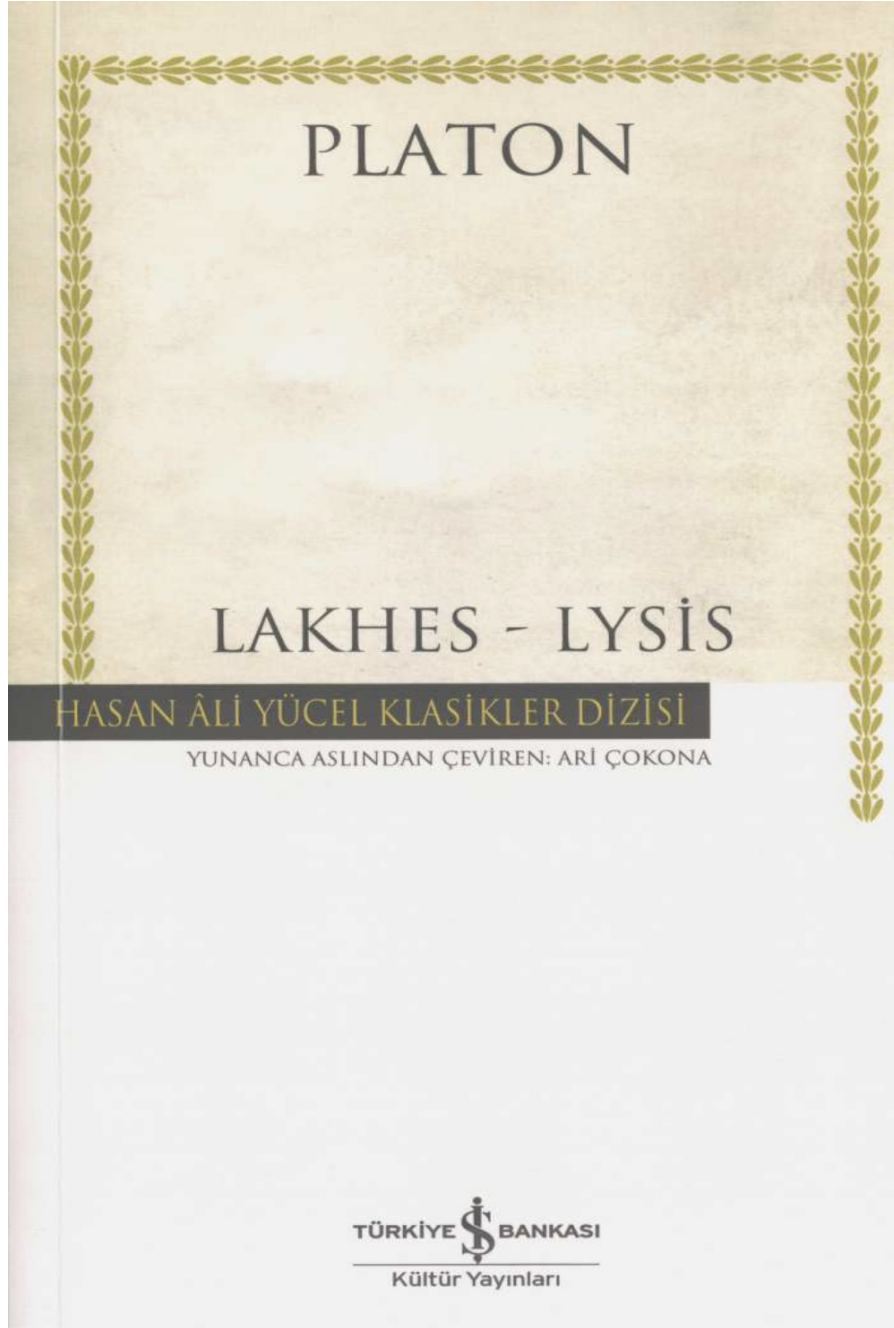
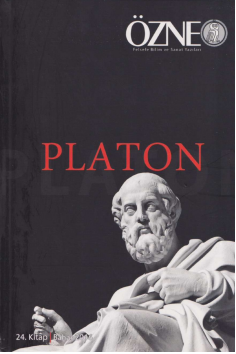

Lakhes Lysis 1st Edition Platon

Visit to download the full and correct content document:
<https://ebookstep.com/product/lakhes-lysis-1st-edition-platon/>

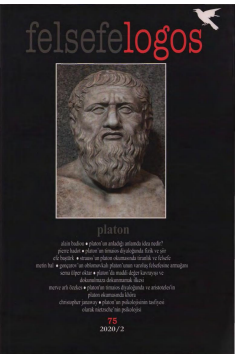

More products digital (pdf, epub, mobi) instant download maybe you interests ...

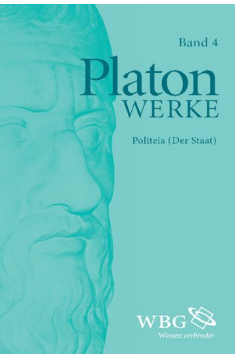
O zne Platon 1st Edition Kolektif

<https://ebookstep.com/product/o-zne-platon-1st-edition-kolektif/>

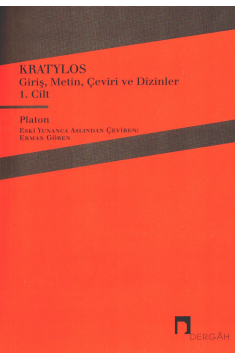
Felsefelogos Sayi 75 Platon 1st Edition Kolektif

<https://ebookstep.com/product/felsefelogos-sayi-75-platon-1st-edition-kolektif/>

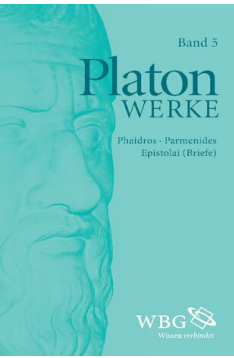
Band 4 Politeia Der Staat 7th Edition Platon

<https://ebookstep.com/product/band-4-politeia-der-staat-7th-edition-platon/>

Kratylos Giri Metin Çeviri ve Dizinler 1 Cilt 1st Edition Platon

<https://ebookstep.com/product/kratylos-giris-metin-ceviri-ve-dizinler-1-cilt-1st-edition-platon/>

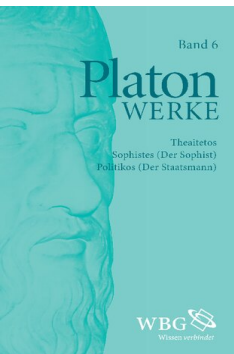
Band 5 Phaidros Parmenides Epistolai Briefe 7th Edition Platon

<https://ebookstep.com/product/band-5-phaidros-parmenides-epistolai-briefe-7th-edition-platon/>

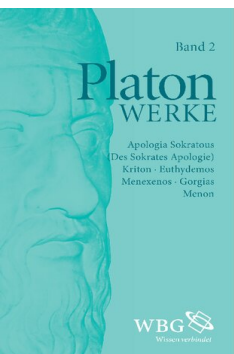
Politeía Ein Abenteuer mit Platon 2nd Edition Joachim Lege

<https://ebookstep.com/product/politeia-ein-abenteuer-mit-platon-2nd-edition-joachim-lege/>

Band 6 Theaitetos Sophistes Der Sophist Politikos Der Staatsmann 7th Edition Platon

<https://ebookstep.com/product/band-6-theaitetos-sophistes-der-sophist-politikos-der-staatsmann-7th-edition-platon/>

Band 2 Apologia Sokratous Des Sokrates Apologie Kriton Euthydemos Menexenos Gorgias Menon 7th Edition Platon

<https://ebookstep.com/product/band-2-apologia-sokratous-des-sokrates-apologie-kriton-euthydemos-menexenos-gorgias-menon-7th-edition-platon/>

Kritik der politischen Philosophie Ein Abriss klassischer Varianten der Herrschaftslegitimation von Platon bis zum Postmarxismus 1st Edition Hendrik Wallat (Auth.)

<https://ebookstep.com/product/kritik-der-politischen-philosophie-ein-abriss-klassischer-varianten-der-herrschaftslegitimation-von-platon-bis-zum-postmarxismus-1st-edition-hendrik-wallat-auth/>

PLATON

LAKHES - LYSİS

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN: ARI ÇOKONA

Genel Yayın: 5647

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüphanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüphanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamayacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

PLATON
LAKHES - LYSİS

ÖZGÜN ADI
ΛΑΧΗΣ – ΛΥΣΙΣ

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN
ARİ ÇOKONA

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2021
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DEVRİM ÇETİNKASAP

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
DEFNE ASAL

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

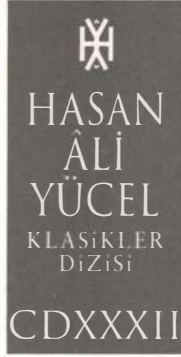
1. BASIM, AĞUSTOS 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-219-4 (CİLTİ)
ISBN 978-625-429-218-7 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında
gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla
çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

PLATON

LAKHES - LYSİS

YUNANCA ASLINDAN ÇEVİREN:
ARİ ÇOKONA

TÜRKİYE BANKASI
Kültür Yayınları

Platon

Hayatı

Platon MÖ 428 ya da 427 yazının başlarında Atina'da doğdu. Diogenes Laertios annesiyle babasının bir görev için geldikleri Aigina adasında doğduğunu söyler. Ona dedesinin adı olan Aristokles adını vermişlerdi, ancak alnı ve bağı geniş olduğundan, beden eğitimi hocası ona “*geniş*” anlamına gelen Platon adını uygun gördü. Gençliğinde sporlarda başarılı olduğu ve İsthmia Oyunlarında güreştiği¹ biliniyor.

Babası Ariston, Atina'nın efsanevi kralı Kodros ve Messenia kralı Melanthos'un soyundan geliyordu. Annesi Periktione ise meşhur yasa koyucu Solon'un soyundandı. Adeimantos ve Glaukon adında iki kardeşi, Potone adında bir kız kardeşi vardı. Çocuk yaştayken babası ölünce annesi Pyrilampes ile evlendi ve Antiphon adında bir kardeşi daha oldu. Pyrilampes birçok kez Pers sarayına elçi olarak gönderilen, Perikles'in yakın dostu, demokratik görüşlü bir siyasetçiydi. Buna karşın Platon'un dayısı Kharmides'le annesinin kuzeni Kritias, Peloponnessos savaşından sonra güçlenen oligarşik kesimin güçlü siyasetçileriydi.

Platon diyaloglarında, yakın akrabalarından ailesiyle gurur duyan bir soylunun yaklaşımıyla söz eder.² Atina'nın

¹ Diogenes Laertios, V.

² Kritias ve Kharmides adına birer diyalog yazdığı gibi Devlet'te de akrabalarına atıfta bulunur (*Devlet*, 368a ve sonrası).

tarihinde önemli roller üstlenmiş yakınlarının da etkisiyle küçük yaşlardan itibaren bir siyasi kariyere hazırlanmaya başlar. Üvey babasının ve anne tarafından akrabalarının desteğiyle hem demokratik hem de oligarşik kesimlerden siyasete atılabilirdi. Ancak, her iki kesimin de hayran olduğu Sokrates'e olumsuz yaklaşması onu siyasetten soğutur.

Gramer, müzik ve beden eğitiminden oluşan, Atina'nın aristokrat gençlerine uygun temel eğitimi aldıktan sonra Aristoteles'in³ aktardığına göre Herakleitos ekolünden filozof Kratylos'tan felsefe dersleri alır. Onun sayesinde Sokrates öncesi filozofların eserlerini tanır ve diyaloglarında onlara sık sık atıfta bulunur. Ancak Platon'u en çok etkileyen, hayatını değiştiren düşünür Sokrates'tir. Tarihin en meşhur öğretmen öğrenci ikilisinin ilk kez nerede ve nasıl karşılaştığı hakkında çelişkili bilgiler vardır. Diogenes Laertios bu karşılaşmaya şiirsellik katarak, Sokrates'in bir rüyasıyla ilişkilendirir. Sokrates rüyasında kucağında bir kuğu yavrusu tuttuğunu görür. Küçük kuğu tatlı bir ses çıkarır ve aniden kanatları büyümeye başlar, sonra da uçarak uzaklaşır. Sokrates, ertesi gün yanına getirtilen Platon'un rüyasında gördüğü kuğu olduğunu söyler.

Platon hiçbir diyaloğunda doğrudan kendini konuşturmadığı halde, sürekli Sokrates'in çok yakınında bulunduğunu ima eder. Hatta Phaidon'da, hayatının son gününde hocalarını ziyarete gelen öğrencilerin arasında olmadığını özellikle belirtir. Öznellikten uzak durmak için gösterdiği bunca çabanın, hocasına karşı duygusal bağlarının zayıflığı olarak nitelenmemesi için, orada olması gerektiği halde olmayışını öne çıkararak hocasına bağlılığına zekice dikkatleri çeker.

Platon, Sokrates'in Kharmides ve Kritias'la eskiden beri dost olduğunu⁴ söyleyerek, dolaylı olarak onu o tarihlerden tanıdığını doğrular. Ancak yakın çevresine katılması, hoca-

3 Aristoteles, *Metafizik* 987a 32.

4 *Kharmides*, 155a ve sonrası.

sının altmış, kendisinin de yirmili yaşlarının başında olduğu bir zamana rastlar. Sofistlerin halkın yerleşmiş değer yargılarına kuşkuyla yaklaştığı, güzel konuşma sanatını geliştirerek her şeyi tartışmaya açtığı bir dönemdir bu. Sokrates her şeyden kuşkulananmanın doğurduğu belirsizliği aşabilmek için, mutlak etik değerlere dayanarak gerçek bilgeliği aramanın gerektiğini savunur. O tarihlerde, Atina'yı utanca boğan başarısız Sicilya seferi unutulmaya başlamış, oligarşik Dört yüzler Darbesi olmuştu. Görelilik ekolünün kurucusu sofist Protagoras yetmiş yaşını aşmış, Sokrates'in öğrencilerinden Eukleides ve Antisthenes kendi okullarını açmıştı. Büyük düşünür Aristoteles'in doğumuna daha yirmi beş yıl vardı. Atina, Peloponnessos savaşının son yıllarını yaşıyordu ve Pers savaşlarındaki büyük zaferler daha unutulmamıştı. Perikles'in ölümünden bu yana yirmi yıl geçmesine karşın Altın Çağ'ın etkileri hâlâ sürüyordu.

Platon hocasına hayranlık ve tutkuyla bağlanır. Onun etkisinde kalır ve daha önce yazmış olduğu bir tragedya dörtlemesini yayımlamaktan vazgeçerek güzel yazma yeteneğini felsefenin hizmetine sunar. Anne tarafından akrabalarının etkin olduğu Oligarşik Otuzlar yönetimi, hocasının Salamisli Leon adındaki bir Atinalının haksız mahkûmiyetine karşı çıkmasına çok sert tepki gösterir. Aynı şekilde, MÖ 403'te yeniden kurulan demokratik rejim, belki de tarihin üzerinde en çok konuşulmuş davasından sonra Sokrates'i ölüme mahkûm eder. Platon bu olayların etkisinde kalarak, eserin de ayrıntılı bir şekilde anlatmış olduğu gibi⁵ siyasetle uğraşmaktan vazgeçer. Hocasının düşüncelerini geliştirerek kendi felsefe sistemini kurar⁶ ve ömrünü felsefeye adar.

5 Platon, *Mektuplar* VII, 324b-326b.

6 Sokrates'in felsefesinin etkisinde kalarak onu geliştirdiğini ve sürdürdüğünü söyleyen tek filozof Platon değildir. Kyrene ekolünün kurucusu Aristippos ve Kynik ekolün kurucusu Antisthenes başta olmak üzere, Sokrates'in birçok öğrencisi, birbirlerinden farklı temellere dayanan felsefelerinin kaynağı olarak hocalarını gösterir, en sadık izleyicileri olduklarını iddia ederler.

Sokrates'in ölümünden sonra, Megara'da kendi felsefe ekolünü kuran hocasının eski öğrencisi Eukleides'in yanına gider. Bir yıl kadar burada kaldıktan sonra Atina'ya geri dönerek Mısır, İtalya ve Kyrene'yi (Libya) kapsayan gezilerine başlar. Bazı kaynaklara göre, Fenike'de Zerdüşt, Babil'de Musa üzerine araştırmalar yapar, Hint ve Akkad felsefesini tanır. İtalya'da önce Pythagorasçıların etkin olduğu Taranto'ya uğrar. Kentin yöneticisi, matematikçi Arkhytas onu Orpheus inancı ve Pythagoras'ın öğretisiyle tanıştır. Bu yeni bakış açısı, Platon'u yapıtlarında matematik ve geometrik kavramlara sıklıkla başvurmaya yöneltecektir. Daha sonra, Kartacalılara karşı savaşları sayesinde Hellen kültürünün batıdaki savunucusu olarak tanınan Siraküza tiranı⁷ Dionysios'u ziyaret eder. Platon, kent yönetiminde etkin olmak isteyen tiranın kayınbiraderi Dion'la yakınlaşır ve belki de bu yüzden Siraküza'dan ayrılmak zorunda kalır. Dönüş yolunda, gemisi Atinalılarla savaş halinde olan Aigina adasına uğradığında köle tacirlerinin eline düşer. Köle olarak satılmak üzereyken, Kyreneli zengin tüccar Annikeris 30 mna ödeyerek serbest kalmasını sağlar.

Platon Atina'ya vardığında, dostları fidye bedelini toplayarak Annikeris'e vermek isterler, ancak o kabul etmez. Bunun üzerine, toplanan parayla efsanevi Attika kahramanı Akademos'un Atina'nın kuzeybatısında, bugünkü Kolonos semtinde bulunan mabedinin yakınlarında bir arazi satın alınır. Antalkidas barışının imzalandığı MÖ 387 yılında, burada Platon'un yönetiminde Batı dünyasının en uzun ömürlü yüksek eğitim kurumlarından biri olan Akademeia kurulur. Akademeia'da; beden eğitimi salonları, sınıflar, yemekhaneler ve yatılı öğrencilerin kalması için daha sonra eklenen lojmanlar vardır. Okula Yunanistan'ın her yöresinden ve komşu ülkelerden birçok öğrenci kaydolur. Bizzat Platon ve dönemin en yetkin bilim adamları tarafından; felsefe, siyaset bilimi,

7 Antik Yunanistan'da siyasal erki zorla ele geçirerek tek başına elinde tutan kişiler.

matematik, astronomi, biyoloji, fizik, coğrafya ve sanata ilişkin dersler verilir. Akademeia'nın girişinde, analitik düşüncenin ve tezlerin ispatının önemini belirtmek üzere: "Geometri bilmeyenler girmesin"⁸, yazısı asılıdır. Dışarıdan gelen öğretmenler arasında Knidoslu meşhur matematikçi Eudoksos da vardır. Akademeia'nın mezunları, ülkelerinin siyasi hayatında önemli mevkilere gelirler ya da felsefe alanında sivrilirler. Sokrates'in erkeklerle kadınların etik açıdan eşit olduğuna ilişkin öğretisinin etkisiyle kadın öğrenciler de kabul edilirler.

Akademeia, kurucusunun ölümünden sonra da faaliyetini sürdürür. Platon'un yeğeni Speusippos, Ksenokrates, Karneades ve Antiokhos Askalonitis gibi seçkin filozofların yönetiminde, İmparator Justinyen dönemine kadar (MS 529) antik dünyanın en önemli eğitim kurumlarından biri olur. Okulun öğrencileri arasında, burada yirmi yıl kadar kalan Aristoteles de vardır.

MÖ 367'de Siraküza tiranı I. Dionysios ölür ve yerine oğlu II. Dionysios geçer. Platon, kent yönetiminde etkin olan dostu ve Akademeia'dan öğrencisi Dion'un daveti üzerine İtalya'ya gider. Genç tiranın eğitimini üstlenerek, felsefi ve siyasi düşüncelerine dayanan bir kent yönetim sistemi geliştirmeye çalışır. Bir süre Siraküza'da kaldıktan sonra hayal kırıklığına uğrayarak geri döner. MÖ 361'de Siraküza'da şansını bir kez daha denedikten sonra, bütün ilgisini Akademeia'ya ve diyaloglarını yazmaya yöneltir. Öldüğü güne (MÖ 348-7) kadar yazmaya ve ders vermeye devam eder.

Eserleri

Platon, eserlerinin büyük çoğunluğu günümüze kadar gelen nadir antik yazarlardan biridir. Bu tespit diyaloglarıyla ilgilidir, çünkü derslerinde ve sunumlarında yazılı metin

8 "ἀγεωμέτρητος μηδεὶς εἰσὶτω" (ageometritos medeis eisito).

kullanmıyordu. Eski tarihlerden itibaren, yazılış tarihlerine ya da konularına göre eserlerinin sınıflandırılmasına çalışıldı. İmparator Tiberius döneminin (MÖ I. yüzyıl) aydın ve astrologlarından Thrasyllus'un, trajedi tetralojilerinden (dörtleme) esinlenerek hazırladığı liste günümüzde de itibar görmektedir.

1. *Euthyphron*, *Sokrates'in Savunması*, *Kriton*, *Phaidon*
2. *Kratylos*, *Theaitetos*, *Sofist*, *Politikos* (Siyasetçi)
3. *Parmenides*, *Philebos*, *Symposion* (Şölen), *Phaidros*
4. *Alkibiades*, *İkinci Alkibiades*, *Hipparkhos*, *Erastai* (Âşıklar)

5. *Theages*, *Kharmides*, *Lakhes*, *Lysis*
6. *Euthydemos*, *Protagoras*, *Gorgias*, *Menon*
7. *Büyük Hippias*, *Küçük Hippias*, *İon*, *Meneksenos*
8. *Kleitophon*, *Devlet*, *Timaios*, *Kritias*
9. *Minos*, *Yasalar*, *Epinomis*, *Mektuplar*

Sokrates'in Savunması ve *Mektuplar* dışındaki bütün eserler diyalog şeklinde yazılmıştır. Ksenophon, Antisthenes, Aiskhines, Aristippos ve Sokrates'in başka öğrencileri de diyaloglar yazdığından, bu özgün yazı türünün Sokrates'in öğretim yönteminden kaynaklandığını söyleyebiliriz. Yasalar dışındaki diyalogların başkişisi Sokrates'tir ve hiçbirinde Platon'un kendisi yer almaz. Diyaloglar, altısı dışında⁹ diyaloga katılan kişilerden birinin adını taşır. Bu kişiler, son dönem diyaloglarından üçü dışında¹⁰ tarihi kişilerdir. .

Erken dönem diyaloglarında Platon, Sokrates ile diğer konuşmacılar arasında geçen diyaloglar vasıtasıyla, bilginin ve inancın doğası, ahlakın ve erdemin kaynakları üzerine sorular ortaya atar. Ancak bu diyaloglarda, örneğin "erdem nedir?" gibi kısa ve öz sorulara açık ve kesin yanıtlar verilmez. Bu diyaloglar genelde sorgulama ve düşünme çabala-

9 Şölen, Devlet, Sofist, Politikos, Yasalar ve Epinomis adlarını konularından alırlar.

10 Bir diyalogda adları belirtilmeden yer alan konuşmacılar: *Sofist*'te "Elealı bir yabancı", *Politikos*'ta "Yabancı" ve *Yasalar*'da "Atinalı bir yabancı"dır.

rının örnekleridir. Öte yandan Platon'un erken dönem eserlerinden olan *Meno*, bir geçiş dönemi eseri olarak görülür. Bu eserle birlikte, hocası Sokrates başta olmak üzere başka felsefecilerin görüşlerini aktarmak yerine, kendi düşüncelerini anlatmaya başlar. Bu tür diyaloglarda Platon Sokrates'in ağzından felsefi sorgulamanın başlangıcına işaret eder: Felsefi sorgulama, nesneler kadar kavramların da temel nitelikleri hakkında düşünmekle başlar. Buna göre, bilgiye sahip olmayan biri, uygun bir yöntem kullandığında ona erişebilir. Platon ilerleyen zamanlarda bilgi, varlık, etik, estetik gibi konularda düşüncelerini ortaya koyarken, erken dönemde geliştirdiği yaklaşımlara ve özgün kavramlara yaslanmıştır.

Platon'un erken dönem diyaloglarında ortaya attığı önemli kavramlardan biri "formlar" (biçimler) kavramıdır. *Phaidon*'da ruhun, bilginin, zihnin, hatta kavramların, maddi dünyanın ötesinde ve insan düşüncesinden bağımsız bir şekilde, soyut nesneler halinde var oldukları iddia edilir. Platon bu soyut nesnelere "eidos" ve "idea" adını verir. *Phaidon*'da Sokrates'in ağzıyla "bilmek, hatırlamaktır" sözünü sıkça kullanır ve bu şekilde "idealar dünyası" hakkındaki düşüncelerini ifade eder. İdealar maddi varlıktan ve insan düşüncesinden bağımsız bir şekilde var olan nesnelerdir. Bu dünyadaki ve insan zihnindeki görünüm, yalnızca ideaların gölgeleri gibidir. Orta ve geç dönem eserlerinde, Sokrates dahil hangi karakter konuşturulursa konuşturulsun, Platon'un kendi görüşlerine doğru bir geçiş olduğu söylenebilir.

Platon'un eseri, yazıldığı tarihten bugüne felsefeyi etkileyip yönlendirmiştir. Üstadın eserinin önemini belirten en ilginç yaklaşım, düşünür Alfred North Whitehead'e aittir. 20. yüzyılın tanınmış felsefecisi şöyle der: "Avrupa felsefe geleneğinin en sağlıklı genel tanımı, Platon'un eserine yazılmış bir dizi dipnottan oluştuğudur."¹¹

11 Alfred North Whitehead, *Process and Reality: An Essay in Cosmology*, sayfa 39, New York, Free Press, 1979.

Lakhes

Lakhes Platon'un erken dönem diyaloglarından ve kaba bir tahminle MÖ 399 – 390'da yazılmış olmalıdır. Sokratik adıyla da bilinen bu diyaloglarda, genel hatlarıyla etik bir kavram ele alınıp incelenir. Sokrates'in, annesinin ebe olmasından ötürü, doğurtucu anlamında “maiotik” adını verdiği felsefi sorgulama yöntemiyle yürütülen uzun tartışmalardan sonra, yüzde yüz tatmin edici kesin bir sonuca varılmaz, gelecekte yapılacak daha ayrıntılı bir araştırma için zemin hazırlanır, veriler toplanır. *Kharmides*'te sağduyuyu, *Euthyphron*'da kutsallığı ve *Lysis*'te dostluğu inceleyen Platon, *Lakhes*'te cesareti inceler.

Diyalogda portresi çizilen Sokrates gençtir. Kendisini aralarındaki sohbe davet eden Nikias ile Lakhes'ten ve büyük bir saygı gösterdiği babasının arkadaşı Lysimakhos'tan daha gençtir. Kahramanlık gösterdiği Delion muharebesinden (MÖ 424) yeni dönmüştür. Kırk beş küsur yaşına geldiği halde, Atinalılar nezdinde o kadar da saygın değildir. MÖ 423'te sahnelenen Bulutlar komedisinde Aristophanes onunla acımasızca dalga geçer, onu laf kalabalığıyla “haksız haklı göstermeye” çalışmakla suçlar.

Oğullarının eğitime büyük önem veren iki baba, Lysimakhos ile Melesias, iki meşhur general olan Nikias ile Lakhes'e, çocuklarının silah kullanma eğitimi almasının yararlı olup olmadığını sormak isterler. Bir gymnasion'da verdiği derslerin tanıtımını yapan sofist Stesilaos'un gösterisinden sonra bir araya gelirler. Generaller, tesadüfen orada bulunan Sokrates'in de sohbe katılmasının iyi olacağını söylerler. Eğitimleri sohbetin konusunu oluşturan iki genç de diyalogu izler, ama söz almazlar.

Lysimakhos ile Melesias Atina'nın tanınmış ailelerindendir. Birincisi, siyasetçi Adil Aristeides'in oğludur. Meşhur babasının gölgesinde kaldığına ve ailesinin şanına şan katamadığına üzülmemektedir. Babasının arkadaşı olduğu için

Sokrates ona saygılı davranır, ama daha geç tarihli *Menon*¹² diyalogunda, Anytos'a onun hakkında küçümseyici bir tavırla, "nasıl biri olduğunu görüyorsun," der. İkincisi de siyasetçi Thukydides'in oğludur ve aynı şekilde önemli biri olmamıştır. İki arkadaş, hayatlarında başarısız olmalarını iyi eğitim almamalarına bağlarlar ve çocuklarının eğitimi konusunda tavsiyeler almak üzere iki generalin yanına giderler.

Nikias Peloponnessos Savaşı boyunca Atina'nın en önemli komutan ve siyasetçilerindendir. Birçok muharebede zafer kazanmış olup Atina'nın siyasetine yön vermektedir. Sağduyulu oluşuyla tanınır ve diyalogun gerçekleştiği tarihte gücünün doruğundadır. Kısa bir süre sonra Peloponnessos Savaşı'nı sonlandırmayı amaçlayan ve kendi adını taşıyan barış antlaşmasının imzalanmasına önyak olur. Daha sonra, çok çaba göstermesine karşın, Atinalıların Sicilya seferine engel olamaz ve Alkibiades kovulduktan sonra seferin başkomutanlığına atanır. Bir muharebede Siraküza'lılara esir düşer ve vahşice öldürülür. Diyaloga adını veren Lakhes de meşhur bir generaldır, birçok zafer kazanmıştır. Güçlü bir aileye mensup, sağduyulu, entelektüel Nikias'tan farklı olarak coşkulu bir halk insanıdır.

İki general silah kullanma eğitiminin yararlı olup olmasısıyla ilgili fikirlerini söyledikten sonra söz alan Sokrates, bu tartışmayı başlatmadan önce cesaretin tanımını yapmaları gerektiğini söyler. En ince ayrıntılara kadar inen tanımlama çabaları nihai bir sonuca varamaz ve Sokrates sadece gençlerin değil, kendisi dâhil yetişkinlerin de eğitime ihtiyacı olduğunu söyler. Sohbeta katılanlar, bu konuyu görüşmek üzere en yakın zamanda bir araya gelmeye karar vererek toplantıyı sonlandırırlar.

Çeviride eserin eski Yunanca aslının "Plato. Platonis Opera, ed. John Burnet. Oxford University Press. 1903" edisyonu kullanıldı. Çeviri çağdaş Yunanca (Dimitrios

12 Bkz. *Menon* 94a.

Tzortzopoulos, Zitros Yayınları 2008 – Vasilios Tatakis, Zaharopoulos Yayınları 1940 – Aristos Kambanis, Feksis Yayınları, 1911) ve İngilizce (W.R.M. Lamb, Harvard University Press, 1955 – Benjamin Jowett, Balliol College, 1871) çevirileriyle karşılaştırıldı.

Lysis

Lysis diyalogunda dostluk konusu işlenir. Tanımının verilmesine, kimlerin ne şekilde dost olduğunun saptanmasına çalışılır. Antik Yunan toplumunda özel bir yeri olan, yetişkin erkeklerle genç delikanlılar arasındaki sevgi, şefkat ve karşılıklı saygıya dayanan dostluk ilişkisi konu edilir.

Diyalog Sokrates'in daha önceki bir tarihte gençlerle yaptığı bir sohbeti, adları belirtilmeyen dinleyicilere aktarması şeklinde gelişir. Bu gençler: Sokrates'in dostu ve öğrencisi Paianialı Ktesippos, onun kuzeni Meneksenos, Lysis ve Hippothales'tir. Meneksenos, adını taşıyan platonik diyalogdan öğrendiğimize göre, zengin ve soylu bir aileye mensup, siyasete meraklı ihtiraslı bir ergendir. Onun yakın arkadaşı olan Demokrates'in oğlu Lysis, Atina'nın soylu ailelerinden birine mensup, yüz hatları güzel, hassas ruhlu bir yaşıttır. Hippothales de kendisinden birkaç yaş genç olan Lysis'e karşı tek taraflı bir ilgi ve sevgi besler.

Sokrates Atina surlarının dışında gezinirken bir güreş okulunun önünde, tesadüfen Ktesippos ve Hippothales'le karşılaşır. Burada Hippothales'in âşık olduğunu ve sabahtan akşama kadar bu aşkını anlatarak dostlarının canını sıkıldığını öğrenir. Güreş salonuna davet edilen Sokrates burada gençlerle dostluğun ve sevginin ne olduğunu tartışmaya başlar. Lysis ile Meneksenos'un bakıcıları gençleri evlerine götürmeleri gerektiğini söyleyerek tartışmayı kesin bir sonuca varmadan erken bitirirler.

Tartışılan dostluk ve aşk konularına dair kesin ve açık vargılara varmayan *Lysis* Platon'un Sokratik adıyla bilinen erken dönem diyaloglarından. Konusu daha geç tarihli *Şölen* ve *Phaidros* diyaloglarına yakındır. Sohbet katılan kişileri Platon'un başka diyaloglarından da tanırız. Ktesippos'tan *Euthedemos*'ta, Meneksenos'tan adını taşıyan diyalogda ve her ikisinden *Phaidon*'da söz edilir. *Lysis* ise Platon'un yaşıtı ya da ondan biraz büyük olan tarihi bir kişiliktir. Sohbet Hermaia bayramının kutlandığı ilkbahar başlarında, MÖ 410 civarında açıkça belirtilmeyen bir tarihte gerçekleşir.

Çeviride eserin eski Yunanca aslının "Plato, Platonis Opera, Vol. 3: Tetralogiae V–VII, John Burnet (ed.) Oxford University Press, 1903" edisyonu kullanıldı. Çeviri çağdaş Yunanca (Dimitris Tzortzopoulos, Zitros Yayınları 2008 – Apostolos Tzaferopoulos, Georgiadis Yayınları 2010 – N. M. Skouteropoulos, Kardamitsa Yayınları 1981) ve İngilizce (W.R.M. Lamb, Harvard University Press, 1955 – Benjamin Jowett, Heritage Press, 1968) çevirileriyle karşılaştırıldı.

LAKHES
ΛΑΧΗΣ – Λάχης
(ἡ περί ἀνδρείας)
(ya da cesaret üzerine)

Kişiler

SOKRATES

LYSİMAKHOS (Adil Aristeides'in oğlu)

MELESİAS (Thukydides'in oğlu)

NIKİAS (Atinalı komutan)

LAKHES (Atinalı komutan)

LYSİMAKHOS İLE MELESİAS'IN OĞULLARI

Lakhes

Ya da Cesaret Üzerine, Maiotik¹

LYSİMAKHOS – ^[178a] Nikias ve Lakhes, silahlarını kullanarak savaşan adamı² gördünüz. Melesias’la ben gösteriyi bizimle birlikte izlemek üzere sizi neden davet ettiğimizi söylememiştik, ama şimdi söyleyeceğiz, çünkü sizinle açık konuşmamızın gerektiğini düşünüyoruz. Kimileri [bu tür gösterileri] alaya alır ^[178b] ve biri onlardan [konuyla ilgili] tavsiyeler isterse, düşüncelerini açıklamazlar. Karşılarındakinin nelerden hoşlanacağını tahmin etmeye çalışarak, düşündüklerinden farklı şeyler söylerler. Ama biz, sizin hem konuyu anlayacak yetkinlikte olduğunuza,³ hem de anlamakla kalmayıp, düşün-

- 1 Sokrates’in felsefi sorgulamalarında kullandığı yöntem. Bu yöneme annesinin ebe (maia) olmasından ötürü “doğurtucu” anlamına gelen “maiotik” adını vermişti. Sokrates’e göre her insan, bütün bildiklerine zaten doğuştan vâkıftır. Yapılması gereken şey, kişinin kendi kendine veya iyi bir öğretmenin yardımıyla, içinde bulunan bilgileri açığa çıkarmasıdır. Platon’un erken tarihli diyaloglarından bazıları maiotik adıyla tanımlanır.
- 2 Lysimakhos’un sözünü ettiği Stesilaos silahların nasıl kullanılması gerektiğini öğretiyordu. Genellikle bir güreş salonunda (palaistra) seyirciler önünde gösteri yapıyor, öğrencilerine “cesaret”i öğrettiğini savunuyordu.
- 3 Lysimakhos, ikisi de Atina’nın önemli komutanları oldukları için Nikias ve Lakhes’i cesaret hakkında konuşmaya yetkili görüyor. Oligarşik kesimin liderlerinden olan Nikias Peloponnessos Savaşı süresince büyük başarılar kazanmış ve alçakgönüllü karakteriyle herkes tarafından seviliyor, sayılıyordu. Lakhes de barış taraftarı olmasına karşın, Delion (MÖ 424) ve hayatını yitirdiği Mantinea (MÖ 418) savaşlarında örnek alınacak yiğitlik göstermişti.

celerinizi içtenlikle dile getireceğinize inanıyoruz. Bu yüzden, az sonra açacağımız konuyla ilgili öğütlerinizi ^[179a] almak üzere sizi buraya çağırdık. Bana bunca uzun bir giriş yaptıran konu aslında şu: Yanımızda gördüğünüz gençler bizim oğullarımız. Bu [Melesias'in oğlu] dedesi Thukydides'in⁴ adını, şu da [benim oğlum] babam Aristeides'in⁵ adını taşıyor. Mümkün olabildiğince onlarla ilgilenmeye ve başkaları gibi onları delikanlılık çağına⁶ geldiklerinde istediklerini yapmak üzere serbest bırakmamaya karar verdik. Şimdiden başlayarak onları elimizden geldiğince özenle yetiştirmek istiyoruz. ^[179b] Sizin de oğullarınızın olduğunu biliyor ve onların en iyi şekilde yetiştirmeleri için başka herkesten fazla özen göstermeniz gerektiğini düşünüyoruz. Ama yeterince ilgilenmiyorsanız bile konunun ihmal edilmemesi gerektiğini hatırlatarak, sizi de bizimle birlikte oğullarınıza özen göstermeye davet ediyoruz.

Nikias ve Lakhes, anlatması biraz uzun sürecek de olsa, neden böyle düşündüğümüzü dinlemeniz gerekiyor. Melesias'la ben yemeklerimizi birlikte yeriz,⁷ oğullarımız

4 Melesias oğlu Thukydides, adaşı meşhur tarihçiden farklı olarak bir siyasetçiydi. Kimon'un Kition kuşatmasında ölümünden sonra, Atina'nın oligarşik kesiminin sözcüsü ve halkçı siyasetçi Perikles'in en büyük rakibi oldu. Siyasi toplantılarda sürekli onunla boy ölçüşmek zorunda kalıyor, tartışmalarda genellikle yeniliyordu. Perikles MÖ 443'te on yıllığına sürgüne gönderilmesine önyak oldu. Klasik Yunanlılar ilk oğullarına babalarının adını veriyordu ve Melesias – Thukydides örneğinde olduğu gibi bu âdet nesiller boyunca sürdürüldü.

5 Themistokles'in rakibi Atinalı siyasetçi ve general (MÖ 550 – 467). Athena tapınağının mali işlerini yönetirken gösterdiği dürüstlük sayesinde Adil Aristeides olarak tanınıyordu. Kentin ekonomisini zorlayacağına inandığı için güçlü bir donanmanın kurulmasına karşı çıktı. Ancak kendi düşüncelerini hayata geçirememesine rağmen, Salamis Deniz Savaşı'nda ve Plataia Savaşı'nda Atinalılara görkemli zaferler kazandırdı.

6 Μεῖράκιον [meirakion], 14 – 21 yaşları arasındaki genç erkek, ergen. Platon kelimeyi delikanlı anlamında kullanıyor.

7 Lysimakhos'un sözünü ettiği ortak yemekler Atina'da zorunlu değildi, davet üzerine düzenleniyordu. Sadece seçkin yurttaşlara kente verdikleri hizmetler karşılığında prytaneion'da yemek ikram ediliyordu. Oysa Sparta'da Lykourgos döneminden itibaren bütün yurttaşların syssition'larda birlikte yemek yemesi kurumsal bir yükümlülüktü.

da ^[179c] bizimle birlikte sofraya oturur. Sözlerime başlarken belirttiğim gibi sizinle açık konuşacağım. Gençlere babalarımızdan söz ettiğimiz zaman, her ikimiz de onların savaş ve barış dönemlerinde müttefiklerimizi ve kentimizi yönetirken yaptıklarıyla ilgili söyleyecek bir sürü güzel şey buluyoruz. Ama kendimizle ilgili anlatacak hiçbir şeyimiz yok. Bu yüzden oğullarımızın karşısında mahcup oluyoruz. Bir yandan delikanlılık çağına girdiğimizde eğlencelere dalmamıza izin verdikleri, ^[179d] diğer yandan başkalarının işleriyle⁸ uğraşıp [bizi ihmal ettikleri] için babalarımızı suçluyoruz. Bu gençlere de sözlerimize kulak vermez, kendilerini ihmal ederlerse, şan ve şöhret kazanamayacaklarını, ama kendilerine özen gösterirlerse belki de taşıdıkları isimlere layık olabileceklerini söylüyoruz. Onlar bizi dinleyeceklerine söz veriyorlar, bizler de en iyi olmaları için neler öğrenmeleri, nelerle ilgilenmeleri gerektiğini araştırıyoruz. ^[179e] Biri bize bu dersi tavsiye etti ve gençlerin silahlarla savaşmayı öğrenmesinin yararlı olacağını söyledi. Şimdi izlemekte olduğumuz gösteriyi övdü ve bizi de izlemeye teşvik etti. Biz de gösteriyi izlemeye karar verdik ve akıl danışmak, kabul ederseniz oğullarımızın yetiştirilmesinde iş birliği yapmak üzere size de izletelim istedik. ^[180a] Söylemek istediklerimiz işte bunlardı. Şimdi de sıra sizde: Böyle bilgileri öğrenmek yararlı olur mu, bir gence edinmesini önereceğiniz başka bilgiler, yapmasını önereceğiniz alıştırmalar var mı ve bizimle iş birliği yapacak mısınız?

NIKİAS – Lysias ve Melesias bu düşüncelerinizi takdir ediyorum ve size katılmaya hazırım. Sanırım Lakhes de katılır.

8 Lysimakhos, babaları siyasetle uğraştığı için, oğullarının eğitimini ihmal ettiğini söylüyor. Atina'da çocukları yedi yaşlarına kadar anneleri ve dadıları eğitirdi. Daha sonra, ev dışında eşlik etmesi ve görgü kurallarını öğretmesi için (çoğu zaman eğitimsiz bir köle olan) bir paidagog'a teslim edilirdi. Paidagog onları; okuma yazma ve temel matematik bilgilerini öğreten "grammatistes"e, müzik dersi alacakları "kitharistes"e, beden eğitimi dersi alacakları "paidotribes"e götürüp getirirdi. Zengin gençler, çeşitli alanlarda, yüksek ücret alan "sofistlerin" yanında eğitimlerine devam ederdi.

[180b] LAKHES – Doğru tahmin ettin Nikias. Az önce Lysimakhos'un kendi babası ve Melesias'ın babası hakkında söyledikleri bana öyle geliyor ki hem onlar hem bizim hem de siyasetle uğraşan herkes için geçerlidir. Gerçekten de [siyasetçiler] çocuklarıyla ve özel meseleleriyle pek ilgilenmezler, onları ihmal ederler. Lysimakhos, söylediklerin doğru olmasına doğru, [180c] ama gençlerin eğitimi konusunda neden Sokrates'e değil de bize danıştığına şaşıyorum. O hem seninle aynı demos'ta⁹ yaşıyor, hem de bütün gününü öğrenmek isteyen gençlere yararlı olabilecek derslerin verildiği ve çalışmaların yapıldığı yerlerde geçiriyor.

LYSİMAKHOS – Ne diyorsun Lakhes? Şu anda yanımda olan Sokrates de mi böyle konularla ilgileniyormuş?

LAKHES – Elbette, Lysimakhos!

NİKİAS – En az Lakhes kadar aynısını söyleyebilecek durumdayım, [180d] çünkü Sokrates bu yakınlarda oğluma müzik dersi vermek üzere Agathokleus'un öğrencisi Damon'u¹⁰ tavsiye etti. [Dediğine göre], sadece müzik konusunda değil, başka alanlarda da çok yetenekliymiş¹¹ ve bu yaştaki gençlere ders vermeye uygunmuş.

9 Bir kenti oluşturan kırsal nitelikteki yerleşimlerden her biri. Attika'daki demos'lar kendi kolluk kuvvetleri, arazileri, kültürleri ve memurları olan yerel birimler biçiminde örgütlenmişti. Demos'a ilişkin sorunlar bütün üyelerin katıldığı toplantılarda görüşülür ve vergilendirme amacıyla mülkiyet kayıtları düzenli bir biçimde tutulurdu. Atina'daki boule'nin üyeleri (bouleutai) demos'ların nüfusuyla orantılı seçilirdi. Demos'ların büyüklükleri birbirinden oldukça farklıydı. MÖ V. yüzyılda yaklaşık 150 olan sayıları zamanla 170'in üstüne çıktı. Ortalama bir demos boule'de üç üyeyle temsil edilir, bu sayı en büyük demos için 22'ye kadar çıkabilirdi. Sokrates ile Lysimakhos Alopeki demos'una kayıtlıydı.

10 Atinalı Agathokles ve öğrencisi Damon sofist ve müzik öğretmeniydiler. Damon Perikles'in ve Sokrates'in yakın dostu ve öğretmeni oldu. Belirli makamların (harmoniai) insanların ruhsal durumunu etkilemesiyle ilgili öğretisi Platon'un *Devlet*'te tanıttığı müzik teorisine esin kaynağı oldu. Aristoteles *Atinalıların Devleti*'nde onun Perikles'e siyasi tavsiyeler verdiğini belirtir.

11 Sofistler gençlere zararlı fikirler aşılama suçuyla suçlanmaktan korktukları için, müzik ya da beden eğitimi öğretmeni görünmeyi tercih ediyorlardı. Çok sayıda sofist ağır suçlamalarla yargılanmış, ağır cezalara çarptırılmıştı. Örnek olarak, Meloslu Diagoras ve Protagoras, cezası idam olan ateizmle suçlandıklarından Atina'dan kaçmak zorunda kalmışlardı. Aynı suçlamayla karşılaşan Sokrates, hakkını mahkemede aramak istediye de idama mahkûm edildi.

LYSİMAKHOS – Sokrates, Nikias ve Lakhes, ben ve arkadaşlarımız ilerlemiş yaşımızdan dolayı zamanımızın çoğunu evde geçirdiğimizden yeni yetişenleri pek tanımıyoruz. Ama sen Sophroniskos'un¹² oğlu, hemşerine önereceğin şeyler varsa bunları önermelisin. ^[180e] Bizler babanın dostları olduğumuz için öyle yapmalısın. Gerçekten de babanla çok eskiden beri yoldaş ve dosttuk, öldüğü güne kadar aramızda hiçbir anlaşmazlık çıkmadı. Az önce söylenenler, bizim gençlerin evde aralarında sohbet ederken söyledikleri bir şeyi aklıma getirdi. Sık sık Sokrates adlı birinden söz ediyorlar ve onu çok methediyorlar, ^[181a] ama ben onlara Sophroniskos'un oğlunu kastedip etmediklerini hiç sormamıştım. Söyleyin çocuklar, her zaman adını andığınız Sokrates bu mu?

LYSİMAKHOS'UN OĞLU – Evet, baba.

LYSİMAKHOS – Hera adına, mükemmel bir insan olan babanı onurlandırdığın için aferin sana Sokrates. Bundan böyle biz senin, sen de bizim yakın dostumuz olacaksın.

LAKHES – Lysimakhos, bu adamı sakın bırakma. Ben onun sadece babasını değil, aynı zamanda ^[181b] yurdunu da onurlandırdığını gördüm. Delion¹³ [bozgununda] savaş alanından geri çekilirken onun yanındaydım ve sana şunu söyleyebilirim: Başkaları da onun gibi olabilseydi kentimizin sırtı yere gelmez ve bu çöküş yaşanmazdı.

12 Sokrates'in babası Sophroniskos heykeltıraştı. Lysimakhos'un arkadaşı olması, onun Perikles çevresinin üyelerinden biri olduğunu gösterir. Sokrates oğullarından birine babasının adını vermişti. En büyük oğlu Lambrokles'in, karısı Ksanthippe'nin babasının adını taşımasından, karısının daha etkileyici bir soy ağacına sahip olduğu anlaşılıyor. Bütün bunlar, Sokrates'in sosyal statüsünün komedyenlerin çizdiği yoksul dilenci portresinden daha yüksek olduğunu gösteriyor.

13 MÖ 424'te Euboia (Eğriboz) Adası'nın tam karşısında bulunan Delion'da (bugün Dilesi) Boiotialılara karşı savaşan Atinalılar büyük hezimete uğradı. Her iki ordu yaklaşık yedişer bin askerden oluşuyordu ama Boiotialıların güçlü süvari desteği vardı. Thukydides Boiotialıların ateş püskürten bir silah kullandıklarını yazar. Bu savaşta aralarında general Hippokrates olmak üzere 1.200 Atinalı ve 500 Boiotialı öldü. Atina ordusu geri çekilirken rütbesiz er statüsünde savaşan Sokrates, cesareti ve soğukkanlılığıyla herkesin takdirini kazanmıştı.

LYSİMAKHOS – Konuştukları konuyla ilgili sözlerine güvenilen insanların seni övmesi, gerçekten de çok güzel bir şey Sokrates. Böyle takdir edildiğini görmekle mutlu olduğumu bilmeli, beni hakkında en iyi şeyleri düşünenlerden biri olarak görmelisin. ^[181c] Aslında daha önceden de sık sık evimize uğramalı, bizi yakın dostların olarak görmeliydin. Ama bugün birbirimizi yeniden tanıdığımıza göre, bundan böyle toplantılarımıza katıl, bizimle ve bu gençlerle dostluğunu geliştir ki babalar arasındaki dostluk çocuklar arasında da devam etsin. Kendiliğinden böyle yapmalısın, biz de yeri geldikçe sana hatırlatırız. Ama az önce başlattığımız [sohbet] için ne diyorsun, neler düşünüyorsun? Silahlarla savaşmayı öğrenmek gençler için uygun mu, yoksa değil mi?

^[181d] SOKRATES – Lysimakhos elimden geldiğince sana tavsiyeler vermeye ve benden istediğin diğer şeyleri yerine getirmeye çalışacağım. Ama [Nikias ve Lakhes'ten] daha genç ve daha tecrübesiz olduğum için sanırım önce onları dinleyip sözlerinden ders almam gerekiyor. Söylediklerinden farklı düşünüyorsam ancak o zaman düşüncemi dile getirir, seni ve onları ikna etmeye çalışırım. Nikias neden ikinizden biri konuşmuyor?

NIKİAS – Bunun önünde hiçbir engel yok, Sokrates. Ben bu derslerin gençler için ^[181e] birçok açıdan yararlı olduğuna inanıyorum. Gençlerin, boş zamanlarında yapmaktan hoşlandıkları şeylerle zaman geçirmektense, bedeni güçlendiren böyle idmanlar yapması daha iyidir. [Silah kullanma] idmanını diğer idmanlardan daha kolay olmadığı gibi ^[182a] daha az zahmetli de değildir. Aynı zamanda bu idmanlar ve binicilik¹⁴ özellikle özgür insanlara yakışır, çünkü onlar katıldıkları savaşlarda¹⁵ yerine getirmekle yükümlü oldukları şeylere

14 Binicilik soylulara özgü bir uğraştı ve Atinalı zenginler, savaşlara masrafını kendilerinin üstlendiği bir atla süvari olarak katılmakla yükümlüydü. Binicilik eğitimle kazanılan deneyim ve bilgi gerektiriyordu.

15 Orijinaldeki “oyun, yarışma, müsabaka” anlamına gelen ἀγών [agon] kelimesi burada savaş, muharebe anlamında kullanılıyor.

sadece silahlarla idman yaparak hazırlanabilirler. Aynı zamanda bu idmanlar silah arkadaşlarıyla birlikte saflara girerek savaş alanında savaşanlar için de yararlıdır. Ama en çok saflar yarıldığında [savaş düzeni bozulduğunda] ve düşmanlarla teke tek kalındığında, ^[182b] kaçan rakibi kovalarken ya da geri çekilme esnasında düşmanın saldırısını püskürtürken yararlıdırlar. Bu konuda [yani silah kullanımında] bilgili olanlar, tek bir kişiden, hatta birçok kişiden zarar görmemeyi başarabilirler ve her koşulda [düşmanlarından] üstün konumda olurlar. Ayrıca bunlar başka güzel bilgiler edinme arzusunu da doğururlar. Çünkü silahlarla savaşmayı öğrenen kişi savaş taktikleri hakkında bilgi edinmeyi de ister. Onları da öğrenip başarıyla uyguladığında da ^[182c] bir sonraki adım olan askeri birliklere komuta etmeye¹⁶ ilgi duyar. Silahlarla savaşma bilgisinin yol gösterdiği bütün bilgi ve uğraşları öğrenip onlarla uğraşmanın bir erkek için iyi ve yararlı olacağı açıktır. Buna pek de önemsiz olmayan bir yararını daha eklemeliyiz: Bu bilgi bir erkeği savaşta daha cesur ve yiğit kılar. Bazılarına önemsiz görünse de [idmanlar] bir insanın dış görünüşünü de geliştirir ve bir insanın iyi görünüşlü olmasını gerektiren durumlarda ^[182d] düşmanlarına saygı uyandıracak şekilde daha yapılı ve daha güçlü görünmesini sağlar. Bence Lysimakhos, sıraladığım bu nedenlerden dolayı gençlere bu bilgilerin verilmesi gerekir. Ama Lakhes'in söyleyeceği farklı şeyler varsa onları da memnuniyetle dinleyebilirim.

LAKHES – Herhangi bir bilginin öğrenilmeye değer olmadığını söylemek zordur Nikias, çünkü [bir insanın] her şeyi bilmesinin iyi olduğuna inanılır. Hele bunu öğretenlerin iddia ettiğine ve Nikias'ın tanımladığına göre silah kullanma yetisi ^[182e] bir bilgi ise bu bilginin öğrenilmesi gerekir. Ama bilgi değilse ve bunu öğreteceğini vadedenler bizi kandırıyor-

16 Strateji olarak da çevrilebilecek olan στρατηγία [strategia] ile ilgili sayılan dersler şunlardı: matematik, astronomi, retorik ve siyaset bilimi [πολιτική, politike].

sa, ya da öğrettikleri bilgi iddia ettikleri kadar önemli değilse neden öğrenmemiz gereksin? Bilgi hakkında söylediklerimi de bu yüzden söylüyorum: Hayatları boyunca savaşta üstün gelebilmek için neler öğrenmeleri ve neler yapmaları gerektiğini araştıran ve düşünen Spartalılar, ^[183a] bu bilginin bir değeri olsaydı gözden kaçırmazlardı. Ama onların gözünden kaçsa bile [silahlarla savaşmayı öğreten] öğretmenler, bu konularla Hellenler içinde en çok Spartalıların ilgilendiğini ve herhangi biri bu alandaki yetisiyle onlar tarafından onurlandırılırsa –bir tragedya yazarının bizim tarafımızdan onurlandırılmasında olduğu gibi– diğer [Hellenlerden] çok para kazanabileceğini gözden kaçırmazlardı. Bu yüzden iyi bir tragedya yazarı olduğuna inanan biri, gösteri yapmak üzere ^[183b] Attika çevresindeki kentleri dolaşmaz, doğal olarak doğrudan buraya gelir ve gösterisini bize izletir. Ama silahlarla savaşmayı öğreten öğretmenlerin Sparta’nın ayak basılamayacak kutsal bir tapınak¹⁷ olduğuna inandıklarını, oraya ayaklarının ucunu bile değdirmediklerini görüyorum. Etrafında dolaşarak, gösterilerini büyük bir hevesle başkalarına, özellikle de savaş sanatlarında pek çok kişiden daha aşağı olduklarını kendileri de kabul edenlere sergiliyorlar.¹⁸

Hem Lysimakhos, ^[183c] ben bunlardan çoğunu iş başında gördüm, ne yapabildiklerini biliyorum. Konuyu şu açıdan da inceleyebiliriz: Silahlarla savaşmayı öğretenlerden hiçbir, sanki kasıtlıymış gibi, savaş meydanında kendini gösterip sivrilememiştir. Oysa diğer sanatların tümünde ün kazananlar bu sanatları hakkıyla icra edenlerdir. Görüldüğü kadarıyla [silahlarla savaşmayı öğretenler], diğerlerinden farklı olarak, bu konuda son derece başarısız olmaktadır. Az önce benimle birlikte, kendini parlak sözlerle överek büyük bir kalabalığın önünde yaptığı gösteriyi izlediğiniz

17 ἄβατον [avaton]. Tapınaklarda sadece rahiplerin girebildiği kutsal bölüm.

18 Atinalı komutan, arz talep yasasına göre, profesyonellerin ürünlerini talep olan pazarlarda satışa çıkardığını bilmez görünüyor.

şu Stesilaos'u, ^[183d] bir seferinde isteği dışında yaptığı gerçek bir gösteride daha yakından izlemiştim. Bindiği savaş gemisi¹⁹ bir yük gemisiyle çarpıştığında, gösterişli bir silah olan ucuna orak takılmış bir kargı kullanıyordu ve diğer askerlerin arasında dikkat çekiyordu. Onun hakkında fazla bir şey söylemeye değmez, ama kargısının ucuna orak takmayı akıl etmesinin ^[183e] nelere yol açtığını anlatmak isterim. Savaş esnasında oraklı kargı yük gemisinin²⁰ halatlarına saplandı ve iyice takıldı. Stesilaos bütün gücüyle çektiği halde onu kurtaramadı ve yük gemisi yanlarından geçtikçe sıkıca tuttuğu kargıyı bırakmadan bindiği geminin bir ucundan diğerine kadar koşmak zorunda kaldı. Gemiler birbirlerini geçerken ^[184a] kargı da ellerinin arasından ağır ağır kaydı ve sonunda sıkıca kavradığı ucu eline geldi. Onu bu halde gören yük gemisinin tayfaları gülmeye ve alkışlamaya başladılar. İçlerinden biri güverteye, ayaklarına doğru bir taş atınca kargıyı bıraktı ve düşman gemisinin halatlarında asılı duran kargıyı gören kendi gemisindekiler de dayanamadılar, gülmeye başladılar.

Belki de Nikias'ın dediği gibi [silah kullanma] bilgisinin bir değeri vardır, ^[184b] ama benim gördüklerim buna benzer şeyler. İlk başta söylediğimi tekrarlıyorum: Bu [bahsettiklerimiz] eğer bilgiyseler ancak küçük yarar sağlıyorlar, eğer öyle sanıldığı ve öyleymiş gibi davranıldığı halde bilgi değilseler de öğrenilmeleri için çaba harcamaya gerek yok. Çünkü kanımca, bu bilgiyi edindiğini sanan bir korkak daha da küstahlaşır ve nasıl biri olduğunu daha da belirgin şekilde ortaya koyar. Oysa cesur biri herkesin dikkatini çektiği için, ^[184c] küçük bir hata yapsa bile ağır eleştirilerle karşılaş-

19 Çağının üç sıra kürekçili savaş gemisi τριήρεις [trieres]'te 180 kürekçi ile 20 silahlı piyade [ὁπλίτης, hoplites] görev yapıyordu. Stesilaos'un sözü edilen gemide asker olarak bulunduğu rivayet edilir. Erzak ve mühimmat taşıyan yuvarlak gövdeli yük gemilerine ὀλκός [holkas] deniyordu.

20 Deniz savaşlarında yük gemileri de kullanılırdı. Yazar orijinal metinde özellikle ὀλκός [holkas] diye belirtiyor.

şacaktır. Böyle bilgilere sahipmiş gibi davrananlar kıskançlık uyandırır ve bir insan diğerlerinden kat kat cesur değilse, bunu iddia ettiğinde gülünç duruma düşmekten kurtulamaz. Silah kullanma sanatıyla ilgilenmek hakkında bunları düşünüyorum Lysimakhos. Ama daha önce de söylediğim gibi, Sokrates'in gitmesine izin vermemeli, tartıştığımız konu hakkında tavsiyeler vermesini rica etmeliyiz.

LYSİMAKHOS – Senden şahsen rica ediyorum Sokrates, ^[184d] çünkü tartışmamızı bir sonuca bağlayacak birine ihtiyacımız var. İkisi de aynı düşüncede olsaydı buna pek gerek kalmazdı, ama gördüğün gibi Lakhes Nikias'ın söylediğinin tersini savunuyor. Tercihini kimden yana yapacağını görmek için seni de dinlememiz iyi olur.

SOKRATES – Nasıl yani Lysimakhos? Çoğumuz hangi düşünceyi benimserse onu mu benimseyeceksin?

LYSİMAKHOS – Başka ne yapılabilir ki Sokrates?

SOKRATES – Ya sen Melesias, sen de aynısını mı yaptın? ^[184e] Tartışma atletizm yarışmaları için oğluna yaptırılacak idmanlar üzerine olsa çoğunluğun dediğini mi yaptın, yoksa iyi bir beden eğitimi öğretmeninin eğittiği ve çalıştırdığı birinin tavsiyelerine mi uyardın?

MELESİAS – Tabii ki onun [tavsiyelerine uyardım] Sokrates.

SOKRATES – Ona biz dördümüze güvendiğinden fazla mı güvenirdin?

MELESİAS – Muhtemelen.

SOKRATES – Doğru bir karara varabilmek için, bence de çoğunluğa göre değil bilgiye göre karar verilmelidir.

MELESİAS – Öyle değil mi?

SOKRATES – Öyleyse şimdi, tartıştığımız konuyla ilgili aramızda uzman biri var mı yok mu, onu araştıralım. ^[185a] Öyle biri varsa, bir kişi de olsa çoğunluğun değil onun dediklerine kulak verelim, öyle biri yoksa da başkasını arayalım. Lysimakhos'la sen şu anda, sahip olduğunuz en değerli

şeyi değil de önemsiz bir şeyi mi riske attığınızı sanıyorsunuz? Baba evinin ²¹ nasıl yönetileceği, oğullarının nasıl eğitildiğine, iyi birileri olup olmadığına bağlıdır.

MELESİAS – Doğru söylüyorsun.

SOKRATES – Demek ki bu konuda büyük özen gösterilmelidir.

MELESİAS – Elbette.

[185b] SOKRATES – Peki, az önce söylediğim gibi, atletizm yarışmaları konusunda içimizden hangimizin daha ehil olduğunu nasıl saptayabiliriz? Bu konuyu öğrenmiş, üzerinde çalışmış ve iyi öğretmenlerin yanında yetişmiş biri olması gerekmez mi?

MELESİAS – Bence öyle!

SOKRATES – Bu durumda, öncelikle öğretmenini aradığımız [sanatın] ne olduğunu araştırmamız gerekmez mi?

MELESİAS – Ne demek istiyorsun?

SOKRATES – Şöyle dersem daha açık olur belki: Bence daha en başından beri, içimizde hangimizin usta olduğunu ve bunu öğretmenlerden öğrendiğini tartıştığımız ve düşündüğümüz konunun [185c] ne olduğu hakkında anlaşmış değiliz.

NİKİAS – Nasıl olur Sokrates, konumuz silahlarla savaşmak değil mi? Gençlerin bu konuda eğitim alıp almaması gerektiğini araştırmıyor muyuz?

SOKRATES – Elbette Nikias. Ama bir ilacın gözlere sürülüp sürülmemesi gerektiği araştırıldığında, bu araştırma sence merhem için mi, yoksa gözler için mi yapılır?

NİKİAS – Gözler için yapılır.

[185d] SOKRATES – Aynı şekilde, bir ata gem vurulmalı mı vurulmamalı mı ve vurulacaksa ne zaman vurulmalı konusu araştırıldığında, araştırılan gem değil de attır, değil mi?

NİKİAS – Doğru!

21 Orijinaldeki οἶκος [oikos] sadece bir konut değildir, bir ailenin kent dışındakiler dâhil sahip olduğu bütün taşınır ve taşınmazlarla birlikte içinde yaşayan özgür ve köle tüm insanları da kapsadığından ailenin bütün varlığı anlamına gelir.

SOKRATES – Kısaca söylemek gerekirse, biri herhangi bir amaç güderek bir şeyi araştırdığında, bunu sağlamak için kullandığı araçları değil, araştırmayı yaparken amaçladığı şeyi düşünür.

NIKİAS – ecburen.

SOKRATES – O halde danıştığımız kişinin de araştırmamızın konusu olan amaçla ilgili yeterliliği olup olmadığını sorgulamalıyız.

NIKİAS – Elbette.

[185e] SOKRATES – Biz şimdi, gençlerin ruhunu [eğitmeyi] amaçlayan bir bilgiyi araştırdığımızı söylüyoruz, değil mi?

NIKİAS – Evet.

SOKRATES – Öyleyse, aramızda ruhun eğitime hangimizin daha ehil olup bunu doğru bir şekilde yapabileceğini ve hangimizin iyi öğretmenlerin yanında yetiştiğini araştırmamız gerekiyor.

LAKHES – Nasıl yani Sokrates? Öğretmen yanında yetişemedikleri halde, bazı insanların bazı konularda öğretmen yanında yetişenlerden daha iyi olduğunu hiç gördün mi?

SOKRATES – Elbette gördüm, Lakhes. Ama sen, iyi birer usta olduklarını söylemelerine rağmen, kendi ellerinden çıkma bir ya da birkaç eser gösteremedikleri sürece bu insanların [186a] işlerinin ehli olduğuna inanmazsın.

LAKHES – Bak, bunu doğru söyledin.

SOKRATES – Lysimakhos ile Melesias ruhlarını elden geldiğince kusursuz kılmak istedikleri oğullarıyla ilgili tavsiyeler almak üzere bizi çağırdığına, biz de Lakhes ve Nikias, bunu yapabileceğimizi iddia ettiğimize göre, onlara öğretmenlerimizin adını vererek bu öğretmenlerin yetkin olduklarını [186b] ve birçok gencin ruhunu geliştirdikleri gibi bizleri de eğittiklerini göstermemiz gerekir. Eğer içimizden biri öğretmen yanında yetişmediğini söylerse, elinden çıkmış eserleri takdim etsin ve bize Atinalı, yabancı, köle ya da özgür insan-

lar arasında²² kendisi sayesinde daha iyi olan ve erdemleri herkes tarafından takdir edilen birilerini gösterebilirsin. Bunları yapamıyorsak, dostlarımızı başkalarından tavsiye almaya yönlendirmeli, oğullarını tehlikeye atarak onlara zarar vermemeli ve bu yüzden yakın akrabalarının ağır suçlamalarına maruz kalmamalıyız.

Lysimakhos ile Melesias, ^[186c] öncelikle benim bu konuda hiçbir öğretmenim olmadığını söylemeliyim. Aslında gençliğimden beri bu derslere özenirdim, ama beni sadece kendilerinin iyi ve ahlaklı biri haline getirebileceğini vadeden sofistlere verecek param yoktu²³. Bu sanatı kendi kendime öğrenmeye gelince, bunu şimdi bile başaramam. Nikias ya da Lakhes bu sanatı kendileri öğrenmiş, ya da birilerinden ders almışlarsa hiç şaşırırmam. Çünkü benden daha zengin oldukları için öğretmen tutma olanakları var, daha yaşlı oldukları için de kendi kendilerine öğrenmeye vakitleri olmuştur. ^[186d] Dolayısıyla insan eğitme konusunda yetkin olduklarına inanıyorum, çünkü bu konuları iyi bildiklerinden emin olmasalardı, gençliğe yararlı ya da zararlı uğraşlar üstüne hiç çekinmeden böyle konuşmazlardı. Diğer söylediklerine de katılıyorum, ama anlaşılamamalarına şaşırdım.

Bu yüzden ben de senden bir karşı dilekte bulunacağım Lysimakhos. Az önce Lakhes gitmeme izin vermemeni, bana sorular sormanı öğütlemişti. Şimdi ben de sana Lakhes ile Nikias'ın gitmesine izin vermemeni, onlara sorular sormanı öğütliyorum. ^[186e] Onlara Sokrates'in, kendisi bir şeyler or-

22 Sokrates burada, dolaylı da olsa, eğitimin sadece özgür insanlara özgü olmadığını, yabancıların ve kölelerin de eğitim görme hakkına sahip olduğunu söylüyor.

23 Sokrates *Kratylos*'ta (384b) ücreti elli drakhme olduğu için Prodikos'un "isimlerin doğasına" ilişkin derslerine katılamadığını, bir drakhme karşılığındaki daha ucuz derslerine katıldığını söyler. Platon'a atfedilen ama MS I. yüzyılda yazıldığı kanıtlanan *Aksiokhos* (366c) diyalogunda Prodikos'un 1/2, 1, 2 ve 4 drakhme'ye farklı nitelikte dersler verdiği belirtiliyor. Sofistlerin ücretleri hakkında bkz. *Sokrates'in Savunması* (20a), *Protagoras* (328b) ve Aristoteles *Nikomakhos'a Etik* (IX, 1169a).

taya koymadığı gibi bir öğretmenden de ders almadığı için bu konudan hiç anlamadığını ve ikinizden hangisinin haklı olduğunu ayırt edemeyeceğini iddia ettiğini söyle. Siz de Lakhes ile Nikias, ikiniz de ayrı ayrı, gençlerin eğitimi konusunda yetkin hangi öğretmenin yanında yetiştiğinizi, bilgini-
 zi bir başkasından mı ^[187a] yoksa kendi kendinize mi edindiğinizi söyleyin bize. Eğer bilgiyi başkasından edindiyseniz, her biriniz öğretmeninizin kim olduğunu ve başka kimlerin bu konuda ders verdiğini bildirin. Kentin meseleleriyle uğraşmaktan zamanınız kalmıyorsa onlara biz başvuralım ve armağanlar vererek, dil dökerek ya da her iki yolu kullanarak kötü yurttaşlar olup atalarını utandırmamaları için hem kendi çocuklarınızı hem de sizin çocuklarınızı eğitmeye ikna edelim. Eğer bu sanatı kendi kendinize öğrendiyseniz bize örnekler verin, kimler kötüyken verdiğiniz eğitim sayesinde iyi ve ahlaklı olmuş gösterin. ^[187b] Çünkü eğitim alanında ilk denemeye bugün girişiyorsanız riske attığının bir Kariyalı²⁴ köle değil, kendi çocuklarınız ve dostlarınızın çocukları olduğuna dikkat etmeli, atasözünün dediği gibi, çömlekçiliğe şarap küpü yapmakla²⁵ başlamamalısınız. Söyleyin bakalım, bunların hangilerine sahip olduğunuzu ve hangilerinin sizin için geçerli olduğunu kabul ediyorsunuz? İşte Lysimakhos, onlara bunları sor ve gitmelerine izin verme.

LYSİMAKHOS – Dostlarım, sanırım Sokrates doğru konuştu. ^[187c] Ama Nikias ve Lakhes, size bu konuda sorular sorulmasını ve bunları yanıtlamayı kabul edip etmemeye siz karar vermelisiniz. Sokrates'in sorularına ayrıntılı yanıtlar verirseniz, Melesias ile benim çok sevineceğimiz açıktır. Daha önce de söylediğim gibi, çocuklarınız bizimkiler gibi eğitilecek çağda olduklarından, bu konularla ilgileneceğinizi

24 Kariyalılar paralı askerlik yapan ilk ulus oldukları için (Herodotos, 2,152 ve 5,118) güvenilirmez ve satın alınabilir sayılıyorlardı. Kariyalıları küçümseyen ve değersiz gösteren başka atasözleri ve deyişler de vardı.

25 Bir işi yapmaya en zor kısmından başlayan kimseler için kullanılan atasözü niteliğinde deyim. Ayrıca bkz. *Gorgias* 514e.

düşündüğümüz için tavsiyelerinizi dinlemek üzere sizi buraya çağırdık. ^[187d] Herhangi bir itirazınız yoksa, birbirinize sorular sorup yanıtlayarak konumuzu Sokrates'le birlikte araştırın. Çünkü daha önce dediği gibi, şimdi sahip olduğumuz değerlerin en önemlisini tartışıyoruz. Haydi, uygun olduğuna karar verirsiniz öyle yapın.

NİKİAS – Lysimakhos, bana öyle geliyor ki Sokrates'i sadece babasından dolayı tanıyorsun ve onunla hiçbir zaman bir araya gelmedin. Ona ancak çocukken, ^[187e] demos'un toplantılarından birinde babasına eşlik ettiğinde, bir tapınakta, ya da yurttaşların başka bir toplantısında rast gelmiş olabilirsin. Yetişkinliğinde bir daha karşılaşmadığınız apaçık ortada.

LYSİMAKHOS – Neden öyle diyorsun Nikias?

NİKİAS – Sokrates'i yakından tanıyan ve onunla yüz yüze konuşmak üzere yanına gelen herkesin, farklı bir konu hakkında konuşmaya başlasa bile, onun sözlerinin etkisinde kalarak sonunda sırlarını dökmeye, ^[188a] şimdi nasıl yaşadığını ya da eskiden nasıl yaşamış olduğunu anlatmaya sürüklendiğini bilmez görünüyorsun. Bu noktaya vardıktan sonra da Sokrates bütün söylenenleri iyice ve büyük bir dikkatle incelemeyen adamın gitmesine izin vermez. Onun dostu olduğum için bu huyuna katlanılması gerektiğini, dahası benim de bu [sorgulamadan] kurtulamayacağımı iyi bilirim. Bu yüzden onunla bir araya gelmekten keyif alıyorum Lysimakhos ve birilerinin dikkatimizi ^[188b] bazı şeylerde hata yaptığımıza ya da yapmakta olduğumuza çekmesi kötü değil sanırım. Tersine [eleştirilerden] kaçınmayan insanlar geleceğe daha hazırlıklı olurlar ve Solon'un dediği gibi yaşlanmanın tek başına sağduyu getirmediğini²⁶, insanların yaşadıkça yeni şeyler öğrendiğini bilirler. Sokrates tarafından sınanmak benim için alışılmamış ve can sıkıcı bir şey değil. O burada

26 Solon'a atfedilen özdeyiş: γηράσκω δ' αἰεὶ πολλὰ διδασκόμενος [girasko d aiei polla didaskomenos] "yaşlandıkça sürekli pek çok yeni şey öğreniyorum," anlamına geliyordu.

olduğuna göre, tartışmanın gençler hakkında değil de bizim hakkımızda ^[188c] olacağını daha başından biliyordum. Dediğim gibi, Sokrates'in konuşmamızı istediği yöne çekmesinin bence hiçbir sakıncası yok. Sen asıl Lakhes'in bu konuda neler düşündüğüne bak.

LAKHES – Tartışmalar hakkında benim bir, ya da istersen, iki²⁷ düşüncem var Nikias, çünkü konuşmalara hem taraftar olduğum hem de onlara karşı olduğum söylenebilir. Gerçek bir adam olan, söyledikleri kendine yakışan birinin erdem ya da herhangi başka bir bilgelik hakkında konuşmasını dinlerken, ^[188d] hatiple söylediklerinin birbirlerine ne kadar yakıştığını, birbirleriyle ne kadar uyumlu olduğunu gördükçe büyük keyif alırım. Böyle biri, lir ya da başka bir eğlence aracına gerek duymadan hayatını sözleriyle uyumlu hale getirerek, İyonya, Phrygia ya da Lydia tarzlarıyla değil, tek Yunan tarzı olan Dor²⁸ tarzıyla en güzel armoniyi yakalayan bir müzisyen gibi görünür bana. Böyle birinin ^[188e] konuşmaya başlamasıyla neşelenirim ve söylediklerini öyle bir memnuniyetle dinlerim ki, herkese konuşmalardan hoşlanan biriymiş gibi görünürüm. Oysa bunun tersini yapan birinin konuşması, özellikle de güzel konuşmaya çalışması beni üzer ve konuşmalardan nefret eden biriymiş gibi görünürüm.

Sokrates'in konuşmalarıyla ilgili deneyimim yok, ama onu daha önce eylemleriyle tanıdım ve güzel sözler söyleyecek, ^[189a] açık yüreklilikle konuşacak yetkinlikte biri olduğuna karar verdim. Eğer böyle bir beceriye sahipse, istekleri benim de isteklerim olur, onun gibi biri tarafından sınanmayı büyük bir memnuniyetle kabul ederim ve bir şeyler öğren-

27 Platon burada “basit, tek” anlamına gelen ἀπλοῦν (haploun) ve “çift” anlamına gelen διπλοῦν [diploun] ile Türkçeye çevrilemeyen bir kelime oyunu yapıyor.

28 Dor armonisi katı kurallara bağlı olduğu için Yunan tarzı sayılıyordu. Diğer üç armoninin ise Asya kökenli olduğu düşünülüyordu. Dor tarzı erkeksi – görkemli, İyon tarzı hafif – gevşek, Phrygia tarzı tutkulu – coşkun, Lydia tarzı yumuşak – zarif olarak niteleniyordu. Bkz. Platon *Devlet* 398c, Aristoteles *Politika* VIII.

mekten rahatsız olmam. Solon'un özdeyişine de bir ekleme yapmak şartıyla katılıyorum: Yaşlandıkça ben de pek çok şey öğrenmek isterim, ama sadece erdemli kişilerden. Derse isteksizce katıldığından zor öğrenen biri gibi görünmemek için öğretmenin de erdemli olmasını istememi mazur görün. Ama öğretmenin benden genç olmasına, ^[189b] henüz ünlü olmamasına, ya da bu türden başka bir özelliğine hiç aldırış etmem. Sokrates, beni dilediğin her konuda eğitmeni ve sınamanı istiyorum, sen de benden bildiklerimi öğrenirsin. Benimle birlikte tehlikelere göğüs gerdiğin ve onurlu insanlara yakıştığı şekilde cesaretini kanıtladığın o günden beri²⁹ seni çok takdir ediyorum. Yaşça büyüğün olmamızdan hiç çekinmeden dilediğin gibi konuş.

^[189c] SOKRATES – Göründüğü kadarıyla, sizi fikrinizi söylemeye ve araştırmamıza katılmaya hazır olmamakla suçlayamayız.

LYSİMAKHOS – Bu, hepimizin meselesi Sokrates, çünkü seni de bizden biri sayıyorum. Yerime geç de çocukların iyiliği için bu iki adama neler sormamız gerektiğini düşün ve onlarla tartışarak bize tavsiyelerde bulun. Çünkü ben artık yaşlılık yüzünden soracaklarımın çoğunu unutuyorum ^[189d] ve araya başka bir laf karıştığı zaman söylenenleri aklımda tutamıyorum. Haydi, size verdiğimiz konuyu aranızda konuşun ve tartışın. Ben sizi dinleyeceğim ve dinledikten sonra Melesias ile birlikte sizin de katılacağınız bir karara varacağız.

SOKRATES – Nikias ve Lakhes, Lysimakhos ile Melesias'ın isteğini yerine getirmeliyiz. Az önce böyle bir eğitimi hangi öğretmenlerden aldığımızı ya da kimleri daha iyi insanlar haline getirdiğimizi incelemeye çalışmıştık. Bu tür sorular sorarak ^[189e] kendimizi incelememiz belki de yararsız değildir. Ama aynı sonuca ulaştıracağını, hatta işin evveliyatına gitmemizi sağlayacağını sandığım başka bir yol

29 Alkibiades Sokrates'in Delion Savaşı'nda gösterdiği kahramanlığı *Şölen* 221'de anlatır.

daha var. Herhangi bir şeyin, başka bir şeye eklendiğinde onu daha iyi kılacağını ve bu iki şeyi birbirine eklemenin yolunu bilirsek, elde edilmesinin en iyi ve en kolay yolunu araştırdığımız şeyi de bilmiş olacağımız apaçık ortadadır. Ne demek istediğimi anlamamış olabilirsiniz, ^[190a] ama şu şekilde açıklarsam daha iyi anlarsınız: Gözlere eklenen görme yetisinin, eklendiği gözleri daha iyi kıldığını biliyorsak ve bu yetiyi gözlere ekleme olanağına sahipsek, görme yetisinin ne olduğunu bildiğimiz ve onu en kolay ve en iyi şekilde nasıl elde edebileceğimiz konusunda tavsiyelerde bulunabileceğimiz açıktır. Çünkü görmenin ya da işitmenin ne olduğunu bile bilmeseydik, işitme ya da görme yetisini edinmenin en iyi yolu konusunda, gözler ya da kulaklar için hiç de güvenilirdir ^[190b] bir danışman ve bir hekim olamazdık.

LAKHES – Doğru söylüyorsun, Sokrates.

SOKRATES – Peki Lakhes, şu ikisi, oğullarının ruhlarını erdem aşılayarak nasıl daha iyi kılacakları hakkında tavsiyelerde bulunmamız için bizi çağırmadılar mı?

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Öyleyse, bizim öncelikle erdemin³⁰ ne olduğunu bilmemiz gerekmez mi? Çünkü erdemin ne olduğu hakkında hiçbir şey bilmezsek, onun en iyi şekilde nasıl ^[190c] elde edilebileceği konusunda kime ne tavsiyede bulunabiliriz?

LAKHES – Hiçbir tavsiyede bulunamayız sanırım, Sokrates.

SOKRATES – Demek ki Lakhes, biz erdemin ne olduğunu bildiğimizi iddia ediyoruz.

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Bu bildiğimizin de ne olduğunu söyleyebiliriz.

LAKHES – Neden söylemeyelim?

30 Platon erdemin tanımını –başka eserleriyle birlikte– *Menon* (71a ve 100b) ile *Protagoras*'ta (329b ve 349d) ele alır.

SOKRATES – Öyleyse, erdemi doğrudan bir bütün olarak ele almayalım sevgili dostum, çünkü bu belki de zor bir iştir. Önce küçük bir bölümünü ele alarak, onun hakkında yeterli bilgimiz olup olmadığına bakalım. ^[190d] Muhtemelen araştırmamız bu şekilde kolaylaşır.

LAKHES – Peki Sokrates, senin istediğin gibi yapalım.

SOKRATES – Öncelikle erdemin hangi bölümünü tercih edelim? Açıktır ki bu silah kullanmayla ilgili bölüm olmalı. Çoğunluğa göre cesaretle ilintiliymiş, öyle değil mi?

LAKHES – Evet, çoğunluk öyle düşünür.

SOKRATES – Öyleyse, en başta cesaretin ne olduğunu söylemeye çalışalım Lakhes. Ardından ^[190e] gençlere nasıl aşılana bileceğini, idmanla ya da derslerle kazanılıp kazanılamayacağını inceleriz. Sen önce sorumu yanıtlamaya çalış: cesaret nedir?

LAKHES – Zeus adına, bunu yanıtlamak zor değil Sokrates. Bir adam savunduğu yeri terk etmeden düşmanla savaşır, [savaş meydanından] kaçmazsa onun gerçekten de cesur biri olduğunu bilirsin.

SOKRATES – Güzel söyledin Lakhes. Ama belki de açık konuşmadığım için, soruyu sorarken düşündüklerime değil de başka bir şeye yanıt verdin.

LAKHES – Ne demek istiyorsun Sokrates?

^[191a] SOKRATES – Başarabilirsem anlatacağım. Senin de söylediğin gibi, savunduğu yeri terk etmeden düşmanla savaşan adam cesur biridir kuşkusuz.

LAKHES – Evet, buna katılıyorum.

SOKRATES – Ben de öyle. Ama öyleyse, bulunduğu yerde sabit kalmadan, düşmanla kaçarak savaşan nasıl biridir?

LAKHES – Kaçarak derken ne demek istiyorsun?

SOKRATES – Örneğin, geri çekilirken de hücum ederken savaştıkları kadar iyi savaştıkları söylenen İskitleri³¹

31 İskitlerle Parthlar savaş esnasında düşman saflarını bozmak için sahte geri çekilme taktiğini uygulardı. Bkz. Ploutarkhos *Krassos* 24 ve Horatius *Odes* 1 19.10

kastetmiştim. Homeros da Aineias'ın atlarını överken: “*bin de gör Tros'un atlarını, ^[191b] ovada kovalamayı da kaçmayı da bilir onlar*”,³² der. Aynı şekilde, Aineias'ın kaçma konusundaki yeteneğini de: “*kaçmanın ustasıydı*” sözleriyle över.

LAKHES – Doğru söylemiş Sokrates, çünkü savaş arabalarından söz ediyordu. Sen de İskit süvarilerinden söz ediyorsun. Onların süvarileri öyle savaşıırken, Hellen ağır piyadeleri benim dediğim gibi savaşı.

LAKHES – Belki de Spartalılar dışındakiler [öyle savaşı demeliydin] Lakhes, ^[191c] çünkü onlar rivayete göre Plataia'da hafif kalkanlı Pers birlikleriyle karşılaştıklarında, yerlerinde sabit kalmayıp geri çekilmeyi tercih etmişler³³. Daha sonra, Perslerin safları dağılınca geri dönmüşler ve süvariler gibi savaşarak galip gelmişler.

LAKHES – Doğru söylüyorsun.

SOKRATES – İşte, daha önce söylediğim de şuydu: Hatalı yanıt vermenin nedeni benim soruyu yanlış sormamdı. ^[191d] Sana yalnız piyadelerin değil, süvarilerin ve bütün diğer askeri sınıfların, yerlerinden hareket etmeden ya da önce geri çekilip sonra karşı saldırıya geçerek, yalnız savaşta değil, denizin tehlikelerine karşı, hastalık ve yoksulluğa karşı ve siyasi hayatta yiğitçe davrananların, yalnız acıya ve korkuya yüreklilikle karşı koyanların değil, tutkularına ve arzularına direnenlerin cesaretini sormak istemiştim. ^[191e] Çünkü kimileri bu alanlarda cesurdur Lakhes, öyle değil mi?

LAKHES – Hem de çok cesurdurlar, Sokrates.

SOKRATES – Demek ki bütün bu insanlar cesurdur. Kimileri zevkler, kimileri acılar, kimileri arzular, kimileri de korkular karşısında cesaret gösterir. Ama kimileri de aynı koşullarda korkaklık gösterir, sanırım.

³² Homeros, *İlyada* VIII 107 – 108.

³³ MÖ 479'daki Plataia savaşında, Spartalılar deri kaplı hafif kalkanlar [γέροα, gerra] taşıyan Perslerin karşısında geri çekiliyor gibi yaparak düşman birliklerinin saflarını dağıttıktan sonra saldırıya geçmiş, onları yenmişti. Aynı taktiği, Lakhes'in öldüğü, Atinalı ve Argoslulara karşı savaştkları Mantinea'da (MÖ 418) da uyguladılar. Bkz. Thukydides E65.

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – İşte, ben de bunlardan her biri nedir, diye sordum. Önce cesareten başlayalım: bütün bu durumlarda cesaretin nesi aynı kalıyor? Yoksa ne demek istediğimi hâlâ anlayamadın mı?

LAKHES – Tam olarak anlayamadım.

[192a] SOKRATES – Anlatmak istediğim şu: Örneğin sana hızın ne olduğunu sorduğumu varsayalım. [Hız] koşu yarışlarında, kithara³⁴ çalmada, konuşmada, öğrenmede ve başka birçok şeyde bulunur, dikkate almaya değer hemen hemen her yerde, ellerin, bacakların, ağzın, sesin ya da düşüncenin eylemlerinde karşımıza çıkar. Sence de öyle değil mi?

LAKHES – Kesinlikle.

SOKRATES – Bana, “Sokrates, bütün bu durumlarda, hız adıyla tanımladığın şey nedir?” diye sorsalar, [192b] şöyle yanıt verirdim: “Seste, yarışta ve başka her yerde, kısa sürede çok şey gerçekleştirme yetisidir.”³⁵

LAKHES – Yanıtın da doğru olurdu.

SOKRATES – Şimdi sen de aynı şekilde cesareti tanımlamayayı dene, Lakhes. Zevkte, acıda ve daha önce söylediğimiz şeylerin tümünde yer alıp hepsinde aynı olan, cesaret adıyla tanımladığımız yeti nedir?

LAKHES – Doğası gereği bunların hepsinde bulunduğuna göre, [192c] bir tür “ruh metaneti”dir³⁶ sanırım.

SOKRATES – Sorumuza yanıt almak istiyorsak öyle olmalı. Ama ben senin her türden metaneti cesaret saydığını sanmıyorum. Bunu da şuradan çıkarıyorum: Cesaretin iyi şeylerden biri olduğuna inandığından neredeyse eminim.

LAKHES – Gerçekten de [cesareti] en iyi şeylerden biri sayarım.

34 Klasik Yunanistan’ın en yaygın telli çalgı aleti. Üçgen şeklindeydi ve lire benziyordu, ancak daha küçüktü. İlk başlarda dört olan tel sayısı, daha sonra yediye çıkarıldı.

35 Orijinaldeki δύναμις [dynamis].

36 Orijinaldeki “καρτερία” [karteria] kelimesinin sözlük anlamı “sabırla dayanmak”tır.

SOKRATES – Ama iyi ve güzel metanet, sağduyunun eşlik ettiği metanet değil midir?

LAKHES – Elbette.

[192d] SOKRATES – Ya ona düşüncesizlik eşlik ediyorsa? O zaman tam aksine, zararlı ve kötü olmaz mı?

LAKHES – Evet.

SOKRATES – Kötü ve zararlı bir şeyin iyi olduğunu söyleyebilir misin?

LAKHES – Öyle demem doğru olmaz, Sokrates.

SOKRATES – Öyleyse, cesaret iyi bir şey olduğu için, iyi olmayan bu tür metanete cesaret diyemezsin.

LAKHES – Bana öyle geliyor.

SOKRATES – Demek ki, senin söylediklerine göre, cesaret “sağduyulu metanet” olmalı.

LAKHES – Öyle görünüyor.

[192e] SOKRATES – Şimdi de metanetin nerelerde sağduyulu olduğuna bakalım. Büyük, küçük her şeyde sağduyulu mudur? Örneğin harcadıkça daha çok kazanacağını bilen biri, sağduyulu para harcamakta metanet gösteriyorsa onun cesur olduğunu söyleyebilir miyiz?

LAKHES – Zeus adına, ben öyle demezdim.

SOKRATES – Bir doktorun, zatürreye yakalanmış oğlu ya da başka bir hastası, ona içecek ve yiyecek vermesi için yalvardığında [193a] yumuşamayıp [tedavisinde] metanet gösterdiğini varsayarsak?

LAKHES – Bu metanetin de cesaretle ilgisi yok.

SOKRATES – Peki, başkalarının da destek vereceğini, kendi ordusundan sayıca az ve güçsüz bir düşmana karşı savaşaacağını, hatta konumunun daha elverişli olduğunu bilerek sağduyuyla düşündükten sonra savaşımaya hazırlanan bir adamın, karşısındaki düşman karargâhında onun saldırısına karşı koymak üzere metanetle bekleyen birinden daha cesur olduğunu söyleyebilir miyiz?

[193b] LAKHES – Düşman ordusundaki adam daha cesurdur sanırım, Sokrates.

SOKRATES – Ama onun metaneti diğerininki kadar sağduyulu değil!

LAKHES – Doğru söylüyorsun.

SOKRATES – Öyleyse, süvari birlikleri arasındaki bir savaşta, binicilik sanatını bilerek metanet gösteren birinin, bilmeyenden daha az cesur olduğunu mu söyleyeceksin?

LAKHES – Bana öyle geliyor.

SOKRATES – Sapan kullanmada, ok atmada ya da başka bir alanda bilgisi olup metanet gösteren için de [mi öyle?]

[193c] LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Peki, bir su kaynağına inerek ve suya dalarak, bu ve buna benzer konularda ehil olmadıkları halde metanet göstermek isteyenlerin, ehil olanlardan daha cesur olduklarını mı söyleyeceksin?

LAKHES – Başka ne söylenebilir ki, Sokrates?

SOKRATES – Öyle düşünülürse, söylenemez.

LAKHES – Ben öyle düşünüyorum.

SOKRATES – Oysa bu adamlar, Lakhes, tehlikeye atılıp metanet göstermede, bilgi sahibi olanlardan daha az sağduyulu davranırlar.

LAKHES – Öyle görünüyor.

[193d] SOKRATES – Peki, ama az önce sağduyudan yoksun atılma ve metanet bize kötü ve zararlı görünmemiş miydi?

LAKHES – Hem de çok!

SOKRATES – Oysa cesaretin iyi bir şey olduğunda anlaşılmıştık.

LAKHES – Evet, anlaşılmıştık.

SOKRATES – Şimdi de o kötü şeyin, sağduyudan yoksun metanetin cesaret olduğunu söylüyoruz.

LAKHES – Öyle görünüyor.

SOKRATES – Sence doğru mu düşünüyoruz?

LAKHES – Zeus adına Sokrates, hiç sanmıyorum.

SOKRATES – Demek ki Lakhes, [193e] eylemlerimiz sözlerimize uymadığı için, daha önce söylediklerine göre, sende

de bende de Dorlara özgü armoni yok. Görüldüğü kadarıyla, eylemlerimize bakan biri bizim cesarettten pay aldığımızı söyleyebilir³⁷, ama konuşmalarımızı dinlerse öyle bir şey söyleyemez.

LAKHES – Çok doğru konuştun!

SOKRATES – Ne olacak şimdi? Böyle bir duruma düşmemiz iyi mi?

LAKHES – Hiç de iyi değil.

SOKRATES – Öyleyse, en azından bir konuda sözlerimize uygun davranalım mı?

LAKHES – Hangi konuda, hangi sözlere?

[194a] SOKRATES – Bizi metanet göstermeye çağıran sözlere. Metanetin çoğu zaman cesaret olduğu doğruysa, ne olduğunu cesaretle aramadığımız için bizzat cesaretin kendisi bizimle alay etmesin diye, araştırmamıza kararlılık ve metanetle devam edelim istersen.

LAKHES – Sokrates, böyle konuşmalara alışkın olmadığım halde, araştırmamızı sonuna kadar götürmeye hazırım. Ama bu söylenenler karşısında içimi bir hırs kaplıyor ve düşüncelerimi istediğim gibi [194b] ifade etmedeki yetersizliğime gerçekten de çok kızıyorum. Çünkü cesaretin ne olduğunu bildiğimi sanıyorum, ama az önce aklımın neden karıştığını ve bunu neden kelimelerle ifade edemediğimi anlayamıyorum.

SOKRATES – Sevgili dostum, iyi bir avcı avının peşinden koşmalı ve onu kovalamaktan vazgeçmemeli, değil mi?

LAKHES – Elbette.

SOKRATES – Ava Nikias'ı da çağırmamızı ister misin? Belki de o bizden daha yaratıcıdır.

[194c] LAKHES – İsterim tabii, neden olmasın?

SOKRATES – Haydi öyleyse, Nikias. Dostların tartışmanın fırtınasına kapılarak bir çıkmaza düştüler, yardım etme

37 İki konuşmacının cesareti daha önceki eylemleriyle sınanmıştı. Lakhes Atinalıların birçok savaşında büyük kahramanlık gösteren bir komutandı. Sokrates de diyalogun başında Lakhes'in de belirttiği gibi, Delion muhaberesinde cesaretiyle dikkat çekmişti.

Another random document with
no related content on Scribd:

external. Secondary and Tertiary strata——. Genera: *Arcomya*, *Goniomya*, *Pleuromya*, *Machomya*.

FAM. 7. *Anatinidae*.—A fourth (?byssal) pallial orifice, siphons long, separate or fused; shell thin, sometimes inequivalve, exterior often granulose, ligament often with ossicle, hinge toothless or with lamellae. Jurassic——. Genera: *Anatina*, *Plectomya* (Secondary), *Periploma*, *Cochlodesma*, *Thracia*, *Tyleria*, *Alicia*, *Asthenothaerus*.

FAM. 8. *Grammysiidae*.—Shell equivalve, oval, ligament external, cardinal margin straight, toothless, pallial line complete. Palaeozoic——. Principal genus, *Grammysia*, with many other genera of toothless hinge, but whose exact affinities are uncertain.

FAM. 9. *Praecardiidae*.—Shell thin, equivalve or not, radiately ribbed, margins dentated, sub-umbonal area as in *Arca*, hinge toothless. Palaeozoic——. Principal genus, *Praecardium*.

FAM. 10. *Pholadomyidae*.—A fourth pallial orifice, siphons very long, united, foot small; shell thin, equivalve, with radiating ribs, ligament external, hinge toothless, pallial line sinuate. Jurassic——. Single genus, *Pholadomya*.

FAM. 11. *Clavagellidae*.—Foot rudimentary, siphons long, united, contained in a long calcareous tube; shell small, one or both valves soldered in the tube, tube with a centrally fissured disc at the anterior end, more or less frilled at the posterior end. Cretaceous——. Genera: *Clavagella*, *Brechites* (= *Aspergillum*).

Order V. Septibranchiata

Mantle edges united at three points, branchiae replaced by a muscular septum extending from the anterior adductor to the point of separation of the siphons, septum with symmetrical orifices.

FAM. 1. *Poromyidae*.—Branchial septum with groups of lamellae between the orifices, labial palps large, foot long and narrow, siphons short, papillose, separated, animal hermaphrodite; shell small, slightly inequivalve, rounded or oblong, nacreous within. Eocene——. Genera: *Poromya*, *Silenia*.

FAM. 2. *Cuspidariidae*.—Siphons long, united in part, foot short, animal dioecious; shell small, slightly inequivalve, rostrate, not nacreous, each valve with ligamentary cartilage spoon-shaped, with a calcareous ossicle, cardinal and lateral teeth present or absent. Jurassic——. Single genus, *Cuspidaria*, with many sections.

BRACHIOPODA

PART I

RECENT BRACHIOPODA

BY

ARTHUR E. SHIPLEY, M.A.

Fellow and Tutor of Christ's College, Cambridge

CHAPTER XVII

RECENT BRACHIOPODA

INTRODUCTION—SHELL—BODY—DIGESTIVE SYSTEM—BODY
CAVITY—CIRCULATORY SYSTEM—EXCRETORY ORGANS—
MUSCLES—NERVOUS SYSTEM—REPRODUCTIVE SYSTEM
—EMBRYOLOGY—HABITS—DISTRIBUTION—
CLASSIFICATION

Introduction

The group Brachiopoda owes its chief interest to the immense variety and great antiquity of its fossil forms. Whereas at the present time the number of extant species amounts to but about 120, Davidson in his admirable monograph^[410] on the British Fossil Brachiopoda has enumerated close upon 1000 fossil species, found within the limits of the United Kingdom alone.

The amount of interest that the group in question has excited amongst naturalists is evinced by the invaluable Bibliography of Brachiopoda, prepared by the same author and his friend W. H. Dalton.^[411] This monument of patient research contains over 160 quarto pages, each with the titles of from eighteen to twenty separate papers dealing with Brachiopods, published between the years 1606 and 1885.

Probably the first reference to Brachiopods in zoological literature is to be found in a work entitled *Aquatilium et Terrestrium aliquot Animalium*, published in the year 1606 by Prince Fabio Colonna at Rome. This work contains the first description of a Brachiopod under the name of *Concha diphya*. In a second edition, which is not so rare in our libraries as the first, the author mentions three more species of Brachiopods. Towards the end of the same century, Martin Lister of Oxford, in his *Historia sive Synopsis methodica Conchyliorum* which appeared in parts, described and figured a considerable number of Brachiopods, which, under the name of *Anomia*, were until the present century regarded as Molluscs, and placed in the subdivision Pelecypoda (Lamellibranchiata).

The first satisfactory figure and description of a *Terebratula* were published in the year 1766, in Pallas' *Miscellanea Zoologica*, still under the name *Anomia*. In 1781 O. F. Müller figured a *Crania*, under the name *Patella anomala*, the generic name being subsequently altered by Cuvier into *Orbicula*.

Bruguière in the year 1789 was the first to recognise the relationship between *Lingula* and the other Brachiopods. He for the first time saw the stalk of this genus, and compared it with that of the stalked Barnacles, a class of animals which has been more than once associated with our group.

Cuvier in his *Mémoire sur l'Anatomie de la Lingule*, 1797, gave the first account of the internal anatomy of a Brachiopod. The same naturalist first described the nephridia, although his mistake in considering them lateral hearts was not rectified until the middle of the present century, when Huxley pointed out that these structures serve as excretory ducts for the genital products.

Duméril in 1807 proposed the somewhat unfortunate name of Brachiopoda; and although efforts have been made by de Blainville, who suggested Palliobranchiata, and more recently by Haeckel, who proposed Spirobranchiata, to arrive at a name which would be both grammatically and physiologically more correct, the older name has maintained its position, and is now universally in use.

In 1834 and 1835 Professor Owen published the results of his researches into the anatomy of the Brachiopoda. He investigated in these years the structure of *Waldheimia flavescens*, of a species of *Lingula* and of a *Discina*, called by him *Orbicula*. He regarded the group as midway between the Pelecypoda and the Ascidians. The structure of *Lingula* was further investigated by Carl Vogt, who in 1851 also supported the view that the Brachiopoda were related to the Mollusca. But already in 1847 and 1848 Steenstrup had thrown doubts upon this relationship, and had maintained that the Order was more closely related to certain members of the Chaetopoda, a view which afterwards found its ablest supporter in the American naturalist Morse.

D'Orbigny seems to have been the first observer who drew attention to the resemblances alleged to exist between the Brachiopoda and the Polyzoa, and Hancock, in his masterly works *On the Anatomy of the Fresh-water Bryozoa (Polyzoa)* and in his *Organisation of the Brachiopoda*, dwelt on these resemblances, and placed the Brachiopoda between the Polyzoa on the one hand and the Ascidians on the other; a collocation which subsequently resulted in their inclusion in the now discarded group of Molluscoidea.

In 1854 Huxley^[412] published what is, with the possible exception of Hancock's monograph, mentioned above, the most important work upon the anatomy of the Brachiopoda with which we are acquainted. He corrected numerous errors of his predecessors and added many new facts to our knowledge of the group. He was the first to describe the true nature of the lateral hearts of Cuvier, and to describe the true heart, afterwards so carefully figured by Hancock.

A further step was made in 1860 and 1861 by the discovery and description of the larvae of Brachiopoda, by F. Müller and Lacaze-Duthiers. Since that time we owe what little advance has been made in the embryology of the group to the researches of Morse and of Kowalevsky.

Modern methods of research—section cutting, etc.—were first applied to the group by the Dutch naturalist, van Bemmelen,^[413] from whose admirable historical account of our knowledge of the group many of the above facts have been gathered. These methods have thrown considerable light upon the histology of the group, but have not added very much to our knowledge of the structure or the affinities of the Brachiopoda. The modern views as to the latter point may be best discussed after some account of the anatomy of the various genera has been given.

The Shell

The body of a Brachiopod is enclosed within a bivalve shell, but the two halves are not, as they are in the Pelecypoda, one on each side of the body, but occupy a different position with regard to the main axes of the body. What this position is, has formed the subject of a good deal of discussion. For our purpose, however, it will suffice

to distinguish the two valves by the most commonly accepted terms of *dorsal* and *ventral*. The former is, as a rule, the smaller of the two, and usually lies on the lower surface of the animal in life. Adopting the orientation indicated above, the stalk by means of which the Brachiopoda are attached to the rocks and stones, etc., upon which they live, becomes posterior, and the broader edge of the two shells, which are capable of being opened to some extent, is anterior.

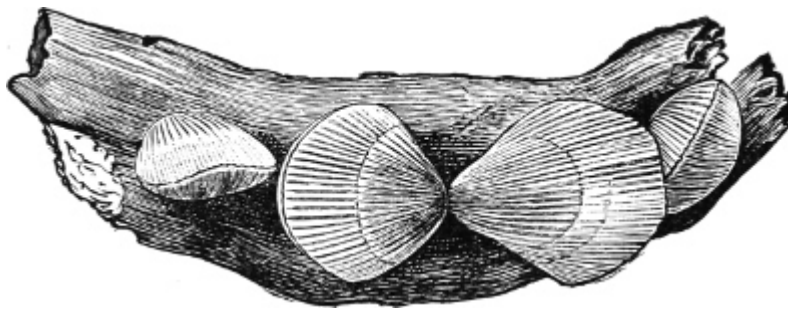

Fig. 312.—Four specimens of *Terebratulina caput serpentis*, attached to a waterlogged piece of wood, from the Clyde area.

The posterior end of the shell usually narrows, and the ventral valve projects behind the dorsal, and may be produced into a sort of beak or funnel, through the aperture of which the stalk protrudes. This aperture may be completed by the ventral shell, or the latter may only be notched, in which case the hole is completed by the posterior edge of the dorsal shell.

The nature of the shell has been used in classifying the group into two orders:—

- I. The Ecardines, whose shell is chitinous but slightly strengthened by a deposit of calcareous salts. There is no hinge and no internal supports for the arms. The alimentary canal terminates in an anus.
- II. The Testicardines, whose shells are composed of calcareous spicules. The valves are hinged together, and there is usually an internal skeleton supporting the arms. There is no anus.

The outside of the shell of recent Brachiopods is often smooth, but many are ridged. In a recent species, *Rhynchonella Döderleini* from Japan, Davidson^[414] has described a number of spines

arranged in concentric circles on the ribbed shell. They are not so long as the spines irregularly scattered on the shell of *Rh. spinosa* from the Jurassic formations. Some shells are brightly coloured, as, for instance, the various species of *Cistella* which live on the coralline rock in the Mediterranean; these exhibit bands or rays of alternate orange and bright pink. On the other hand, the shells of *Terebratula vitrea* are of a slightly translucent white, and of the utmost delicacy. They are very large, so that the cavity within the valves is of much greater size than the body of the animal, but in other genera the soft parts are packed very closely, and there is but a very small mantle-cavity or space within the shell unoccupied by the body of the animal. It is, however, more common for the shells of Brachiopods to be of a dull yellowish colour, and to be somewhat massive. Most species are attached by a pedicle or stalk to some rock or stone at the bottom of the sea, but in some, as in *Crania*, the ventral valve becomes closely adherent to its support, so much so that it is difficult, or impossible, to remove the animal without leaving the ventral valve behind. *Lingula*, like *Crania*, one of the Ecardines, lives in sand (Fig. [321](#), p. 483), and does not use its long pedicle to adhere to any fixed object. . The outline of the shell varies extremely. It may be almost round or prolonged along either axis; the edges of the valves may be smooth or fluted in correspondence with the ridges and grooves of the outside of the shell.

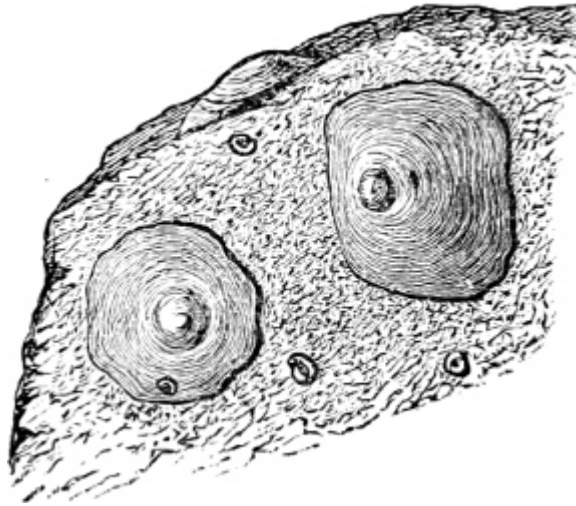

FIG. 313.—Three specimens of *Crania anomala* on a stone dredged in Loch Fyne. The topmost specimen is seen in profile.

On the inner surface of the shell of the Testicardinate Brachiopoda, at the hinder end of the ventral valve, are two lateral teeth, which fit into corresponding sockets in the dorsal valve. These form a hinge, which in many cases is so arranged as to permit the shell to be opened to only a very limited extent. There are also certain plate-like processes which project into the lumen of the shell, and help to support various portions of the body; and in *Terebratula*, *Waldheimia*, etc., these form a complicated band-like loop, which increases in complexity with advancing age, and serves to support the arms. In the extinct *Spirifera* the internal skeleton takes the form of two spirally coiled lamellae, which almost entirely fill the cavity of the shell; the apices of the spirals point outwards (Fig. [330](#)). The inner surface of the shell also bears the marks of the insertion of the numerous muscles which govern its movements.

Microscopic examination of thin sections of the shell shows that it consists of small prisms or spicules of calcareous substance, whose long axis lies, roughly speaking, at right angles to the surface of the shell. These spicules are held together by an organic matrix, in which, however, no cellular elements can be detected. In sections made through a decalcified shell the position of the spicules which

have been dissolved by the acid is indicated by spaces, and the matrix remains as a network of fibrils, which end on the outside in a thin cuticular layer of organic matter. In *Lingula* and *Discina* the organic matter takes a much larger share in the formation of the shell, which in these genera consists of a number of alternating layers of horny and calcareous matter. The former is described by Gratiolet as fibrillated, the fibrils being obliquely placed, whilst the latter consists of a number of small prisms set at right angles to the surface of the shell.

In many genera, as in *Terebratula*, *Terebratella*, *Cistella*, *Waldheimia*, *Crania*, etc., the shell is pierced by a number of small canals (Fig. [314](#)), which in the dried specimens form so many open pores, but in the living animal contain prolongations of the mantle or body wall which secretes the shell. They contain extensions of the layer of epithelial cells which lines and secretes the shell. The canals come to the surface and at their outer end are often slightly swollen. They are closed by the cuticular layer which is mentioned above as covering the shell externally. They are not found in the loops or other internal processes of the shell. In *Crania* the canals depart to some extent from the usual type; instead of running a straight course to a somewhat swollen outer end, they break up into a number of very fine branching tubules, which form a very minute meshwork near the surface of the shell. These fine branches contain protoplasmic fibrils, which have their origin in the epithelial cells which lie in the tubules.

By carefully counting the number of tubules in a given area of young and old specimens of *Waldheimia cranium*, van Bemmelen^[415] was able to show that the spaces between the tubules did not increase with age. He therefore reasoned that the shells of Brachiopoda do not increase by intussusception, and that their increase in size must be entirely due to additions made round their free edge.

The function of the tubules has been a matter of some discussion. They have been regarded as respiratory organs, but it would seem more reasonable to suppose that they serve as organs to supply nourishment, etc., to the organic matrix of the shell.^[416]

With the exception of the genus *Crania*, it is usual for Brachiopods to bear round the edge of their mantle rows or bundles of chitinous setae or bristles (Figs. [315](#) and [319](#)). The length and arrangement of these structures vary in the different species; they are secreted from little pits in the edge of the mantle. It seems probable that they serve to some extent as organs of defence, especially in the larva, where they make their appearance at an early stage; possibly they also serve as a filter, and prevent the entrance of foreign bodies into the shell. Their presence has been taken to indicate a certain degree of affinity between Brachiopods and Chaetopods, since setae are very characteristic of the last-named group.

The Body

The shell of a Brachiopod is secreted partly by the general surface of the body which is situated at the hinder end of the shell, and partly by the two leaf-like extensions of the body, which are termed the dorsal and ventral mantles. These are, in fact, folds of the body wall, and into them the body cavity and certain of its contents, such as the liver and generative glands, etc., extend. The space between the two folds of the mantle, which is limited behind by the anterior wall of the body, is termed the pallial or mantle cavity. On each side of the middle line the anterior wall of the body is produced into two “arms,” which occupy as a rule a considerable part of the mantle cavity. These arms may be but flattened portions of the general body wall, which occupies a large part of what in other genera is the mantle of the dorsal valve, as in *Cistella* and *Argiope*; [\[417\]](#) or they may be outgrowths of the body wall in the form of long processes, which are coiled and twisted in a very characteristic manner in the various genera. In any case the cross section of the arm shows a groove, one side of which forms a continuous lip, and the other takes the form of a single row of tentacles, which are richly ciliated and capable of considerable movement. The whole arm in *Rhynchonella* can be protruded from the shell, as was noted years ago by O. F. Müller, and although his statement to this effect has often been doubted, its truth was confirmed by Professor Morse, [\[418\]](#) who writes: “In the year 1872, while studying living *Rhynchonella* in

the St. Lawrence, I observed a specimen protrude its arms to a distance of 4 c.m. beyond the anterior borders of the shell, a distance nearly equalling twice the length of the shell." The same observer also mentions that *Lingula* has the power of partially protruding its arms. In most genera the cirrhi or tentacles can alone be protruded.

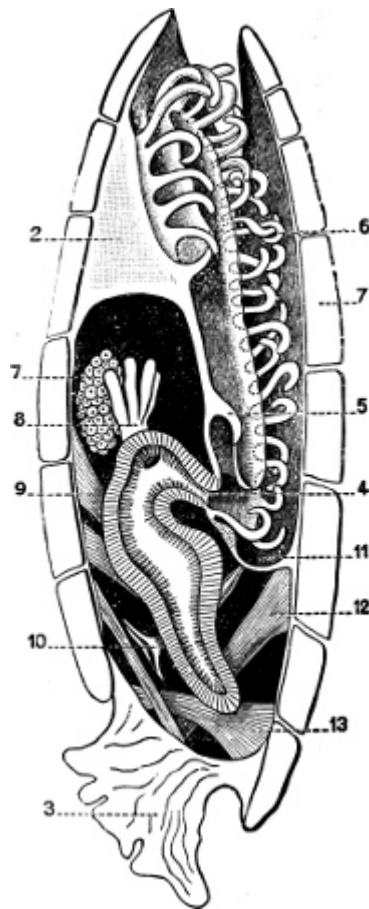

FIG. 314.—View of the left half of *Cistella* (*Argiope*) *neapolitana*, which has been cut in two by a median longitudinal incision, to show the disposition of the organs. Partly diagrammatic. The inorganic part of the shell only is shown. The tubular extensions of the mantle and the organic outer layer are not indicated, and hence the pores appear open.

1. The ventral valve.
2. The dorsal valve.
3. The stalk.
4. The mouth.
5. Lip which overhangs the mouth and runs all round the tentacular arms.
6. Tentacles.
7. Ovary in dorsal valve.
8. Liver diverticula.
9. Occlusor muscle; its double origin is shown.
10. Internal opening of left nephridium.
11. External opening of left nephridium.
12. Ventral adjuster. The line from 10 crosses the dorsal adjuster.
13. Divaricator muscle.

The cilia which clothe the tentacles keep up a constant flow of water into the mantle cavity. This stream not only serves to aerate the blood of the animals—a process which probably takes place through the thin inner lining of the mantle—but it also brings with it a number of diatoms and other minute organisms which serve as food. These particles become entangled in the tentacles, and are ultimately lodged in the groove at their base, and passing along this by the action of the cilia they find their way into the wide mouth, into which the groove deepens in the posterior median line.

The Digestive System

The mouth leads into an oesophagus; this widens into a chamber which may be termed the stomach (Fig. [314](#)), and which receives the openings of two large branching glands usually known as the liver. The stomach passes into a short intestine which is usually bent at about a right angle with the oesophagus. In the Testicardines the intestine ends blindly, but in the Ecardines it is of much greater length, and terminates in an anus, situated posteriorly in the median line in *Crania*, but asymmetrical and to the right of the body in *Lingula* (Fig. [315](#)) and *Discina*; in both cases, however, the opening is into a portion of the mantle cavity. The alimentary canal is supported by a median dorsal and ventral mesentery, and by two

pairs of lateral mesenteries which pass to the body wall. The lateral mesenteries are not always quite distinct. When they are, the anterior pair are known as the gastro-parietal bands, and the posterior as the ileo-parietal. In *Rhynchonella* there are two pairs of renal organs, and each of these mesenteries bears the internal openings of one pair. In all other Brachiopods there is only one pair, and they are supported by the ileo-parietal bands.

The alimentary canal is ciliated throughout, and some interesting observations have been made by Schulgin^[419] on the shortening of these cilia in *Argiope* (*Cistella*) when the animal is well fed, and their elongation when the animal is hungry. Amongst the ciliated cells certain glandular cells have been described. The so-called liver consists of two more or less branching glands, which open by wide apertures, one on each side of the stomach. It seems probable that a good deal of digestion is carried on in these glands, since the diatoms and other minute organisms upon which the Brachiopoda live are usually found in the branches of these glands, and the glandular cells lining the tubules vary much in appearance according to the animal's state of nutrition.

The Body Cavity

The alimentary canal and liver occupy a considerable portion of the body cavity or general space of the body; this space is to some extent cut up by the various mesenteries above mentioned. It also lodges the reproductive organs and the excretory ducts. Its walls are ciliated, and the action of the cilia keeps in motion the corpusculated fluid that bathes the various organs in the body cavity. The mantles, which are nothing but flattened leaf-like extensions of the body wall lining the shell, also contain diverticula of the body cavity, which may be simple flattered spaces or may be broken up into definite channels, as in *Lingula* (Fig. [315](#)). It seems not improbable that the body cavity fluid is aerated through the thin inner layer of the mantle.

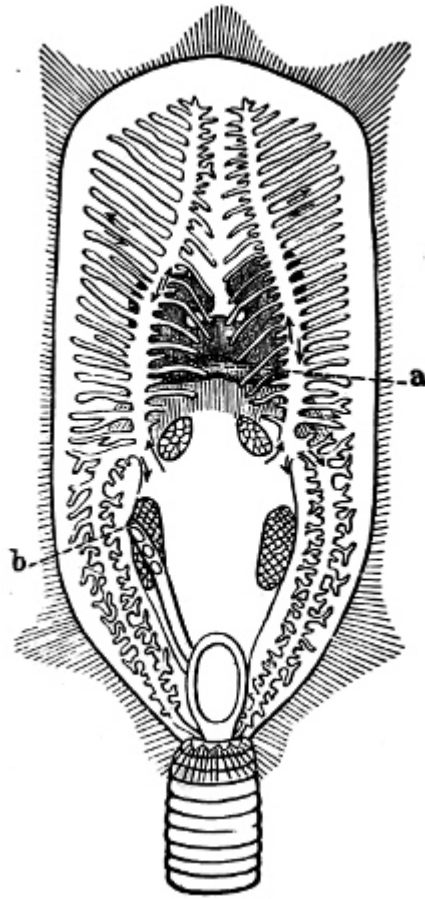

FIG. 315.—View of the inner side of a valve of *Lingula anatifera* (after François), to show the definite arrangement of the channels in the mantle: *a*, position of mouth; *b*, position of anus.

Running along the base of each arm are two canals, a small one at the base of the tentacles, which we may term the tentacular canal, and a larger one, the canal of the lip. The former sends a prolongation into each tentacle. The latter is, according to Blochmann, a closed canal in *Crania*, *Lingula*, *Rhynchonella*, and others; but according to Joubin,^[420] it communicates in *Crania* at one point with the tentacular canal. It is probably originally a part of the body cavity. Blochmann^[421] states in very definite terms that in *Crania* neither the large canal nor the small canal communicates

with the general body cavity, but he admits that in *Lingula* the small canal opens into that space.

The Circulatory System

The details of the discovery of the central circulatory organ of Brachiopods form a curious and instructive chapter in the history of modern morphological inquiry. Hancock, in his monograph on the group, described and figured on the dorsal surface of the alimentary canal a well-developed heart, which had been previously noticed by Huxley, who first showed that the organs which up to his time had been regarded as hearts were in reality excretory organs. In connexion with this heart Hancock described numerous arteries, distributed to various parts of the body. The observers who have written upon the anatomy of Brachiopods since Hancock's time, in spite of the fact that they had at their disposal such refined methods of research as section cutting, which was quite unknown at the time his monograph was written, have almost all failed to find this circulatory system, and many of them have been tempted to deny its existence. Blochmann,^[422] however, in the year 1885 stated that he had found the heart, and had seen it pulsating in several species of Brachiopoda which he had rapidly opened whilst alive. Joubin has also described it in large specimens of *Waldheimia venosa*, and recently Blochmann has published a detailed account of his work on this subject. Both these authors describe the heart as a vesicle with muscular walls, situated dorsal to the alimentary canal. From this, according to Blochmann, a vessel—the branchio-visceral of Hancock—runs forward as a triangular split in the dorsal mesentery supporting the alimentary canal. This vessel divides into two at the oesophagus, and passing through some lacunae in the walls of this tube, opens into the tentacular canal, and consequently supplies the tentacles with blood. These two canals which diverge from the median artery are connected ventrally by a vessel which runs below the oesophagus; the latter is therefore surrounded by a vascular ring. Blochmann also describes two pairs of vessels that were seen and figured by Hancock. A pair of these pass over the gastro-parietal mesenteries and into the dorsal mantle sinus, the second pair pass over the ileo-parietal mesenteries and into the ventral mantle sinus;

each of these four arteries runs to one of the four generative glands, which, as is so usually the case in the animal kingdom, have thus a specially rich blood supply. If this description should prove to be correct, the vascular system of Brachiopods shows a striking resemblance to that of the closed vascular system of the unarmed Gephyrea, except that the former group has specialised genital vessels. The blood is colourless.

Joubin's description of the vascular system of *W. venosa* differs in some respects from that of Blochmann. He regards the heart as collecting the lymph which it receives from numerous lacunar spaces in the walls of the alimentary canal, and distributing it through various vessels, which in the main correspond with those of Blochmann, and which run both to the "arms" and to the generative glands. The latter vessels, however, open freely into the body cavity, and the fluid which is forced out from their openings freely bathes the organs found in the body cavity. Whichever of these accounts should prove to be more closely in accordance with the facts, there is little doubt that in addition to the true blood there is a corpusculated fluid in the body cavity which is to some extent kept in motion by the ciliated cells that line its walls.

The Excretory Organs

The excretory organs (kidneys) which were at one time regarded by Cuvier and Owen as hearts, are typical nephridia—that is to say, they are tubes with glandular excretory walls which open at one end by a wide but flattened funnel-shaped opening into the body cavity, and at the other end by a circular pore to the exterior (Fig. [314](#)). In *Rhynchonella*, where there are two pairs of these tubes,—the only evidence that the group presents of any metameric repetition of parts,—the inner ends of the anterior pair are supported by the gastro-parietal mesenteries, and those of the posterior pair by the ileo-parietal mesenteries. In all other Brachiopods the posterior pair alone exists. The external opening of these nephridia is near the base of the anus; in *Cistella* it is at the bottom of a brood-pouch formed by the tucking in of the body wall in this neighbourhood, and

in this brood-pouch the eggs develop until the larval stage is reached.

The walls of these nephridia are lined by ciliated cells, amongst which are some excretory cells, in which numerous brown and yellow concretions are to be seen; these are probably the nitrogenous excreta of the animal, and pass out of the body, being washed away by the stream of water which is constantly passing between the shells.

As in so many other animals, the nephridia act as genital ducts, and through them the ova and spermatozoa, which break off from the genital glands and fall into the body cavity, find their way to the outer world.

The Stalk and Muscles

The body cavity of a Brachiopod is traversed by several pairs of muscles, which are very constant in position, and whose contraction serves to open and close the shell, to move the animal upon its stalk, and to govern the movements of the arms.

The stalk is absent in *Crania*, and the members of this genus are attached to the rocks on which they are found by the whole surface of their ventral valve. In *Lingula* (Fig. [315](#)) the stalk is long and hollow, containing what is probably a portion of the body cavity, surrounded by muscular walls. *Lingula* is not a fixed form, but lives half-buried in the sand of the sea-shore (Fig. [321](#)). *Discina*, the other member of the Ecardines, has a peduncle which pierces the ventral valve and fixes the animal to its support. Amongst the Testicardines, *Thecidium* is also fixed to its supports by the surface of its ventral valve; the other genera, however, are provided with stalks, which, being the means of the fixation of the animals, become at the same time the fixed points upon which their very limited movements can be effected. The stalk protrudes through the notch or aperture at the posterior end of the ventral valve, and it probably belongs to the ventral side of the body. It is in *Cistella*, and doubtless in other genera, in close organic connexion with both valves, and it seems to consist of an unusually large development of the supporting tissue

which occurs so frequently in the body of Brachiopods. The surface of the peduncle is produced into several irregularities and projections which fit into any depressions of the rock upon which the animal is fixed.

In *Cistella* there are four pairs of muscles, two connected with opening and closing the shell, and two with the movement of the body upon the stalk (Fig. [314](#)). The most considerable of these muscles are the two occlusors, which have their origin, one on each side of the middle line of the dorsal valve, and their insertion by means of a tendon into the ventral valve. In the species in question each of these muscles arises by a double head, the two muscles thus formed probably representing the anterior and posterior occlusors of other forms. The contraction of these muscles undoubtedly serves to close the shell, which is opened by a small pair of divaricators arising from the ventral valve, and inserted into a portion of the dorsal shell which is posterior to the axis of the hinge. Contraction of these muscles would thus serve to approximate the posterior edges of the valves and divaricate the anterior edges and thus to open the shell.

The adjustors are four in number, a ventral pair running from the ventral valve to be inserted into the stalk, and a corresponding dorsal pair from the dorsal valve. The simultaneous contraction of either pair would tend to raise the valve, whilst the alternate contraction of the muscles of each side would tend to rotate the shell upon the peduncle. The muscles of *Waldheimia flavescens* are shown in Fig. [329](#), and described briefly on p. [502](#).

The muscles of the Ecardines differ from those of the Testicardines inasmuch as they do not terminate in a tendon, but the muscle fibres run straight from shell to shell. They are also more numerous. In *Crania* there is an anterior and a posterior pair of occlusor muscles, and two pairs of oblique muscles, which seem when they contract together to move the dorsal shell forwards, or when they contract alternately to slightly rotate it. In this genus there are also a pair of protractors and a pair of retractors, and two levators of the arms, whose function is to draw forward or retract the arms, and an unpaired median or levator ani muscle. In addition to